

IZ KORESPONDENCIJE MIHA KLAICA

(Prilozi građi za historiju narodnog preporoda u Dalmaciji)

Nada Beritić

Prilazeći u ovoj jubilarnoj godini, kojom otpočinje proslava 100-godišnjice narodnog preporoda u Dalmaciji, svestranom razmatranju i proučavanju tog značajnog perioda naše prošlosti, upotpunjavanju i revidiranju sudova o njemu već ranije donesenih, potrebno je i nužno obratiti mnogo veću pažnju nego što je to dosad slučaj bio i temeljito iskoristiti neslužbenu građu. Mislimo ovdje u prvom redu na brojnu prepisku glavnih ličnosti narodnog preporoda. Najprije zato što su očuvana pisma tih istaknutih ličnosti, i ona koja su upravljali drugima, i ona koja su sami primali, razasuta po raznim arhivima i bibliotekama u nekoliko naših gradova, negdje sređena i dostupna, a negdje nesređena i još uvijek teško pristupačna. A onda i zato što je bez upoznavanja i iskorišćivanja i te građe nemoguće u potpunosti sagledati ni same ličnosti koje su nam je u naslijeđe ostavile, ni događaje u kojima su one učestvovala, a u krajnjoj liniji ni vrijeme u kojem su živjele i djelovale.

Iz tih razloga objavljujemo ovdje pisma Miha Klaića iz Dubrovnika i Cavtata. Ima ih ukupno četrdeset i devet a pisana su kroz prilično dugo vremensko razdoblje od 1855. do 1895. godine. Bila su upravljena trojici Klaićevih prijatelja i suradnika: Niku Velikom Puciću, Valtazaru Bogišiću i Peru Čingriji. Od tog ukupnog broja pisama samo dva je u Državnom arhivu u Dubrovniku (Masa Negrini — P XII/1), pisao Klaić Niku Velikom Puciću — jedno se nalazi u Naučnoj biblioteci u Dubrovniku, a drugo devet ih je uputio Bogišiću (pohranjena su u Bogišićevoj biblioteci u Cavtatu), a preostali, najveći dio pisama — njih trideset i tri na broju — upravio je Klaić Peru Čingriji. Ova posljednja pisma nalaze se u privatnom arhivu Pera Čingrije, koji je pred nekoliko godina preuzeo Dubrovački državni arhiv.

To bi zasad bila sva Klaićeva pisma koja smo pronašli u Dubrovniku, odnosno Cavtatu. Kako međutim arhivska građa XIX stoljeća nije u potpunosti sređena, nije isključeno da se tokom vremena pronađe u Državnom arhivu ili drugdje u Dubrovniku još koje Klaićevo pismo.

Klaićeva pisma podijelili smo u tri skupine prema autorima kojima su bila naslovljena, a unutar tih skupina složili smo ih hronološkim redom. U prvoj su skupini pisma Miha Klaića Niku Velikom Puciću (jedno iz 1855, a drugo iz 1862 godine), u drugoj su pisma Valtazaru Bogišiću (po jedno iz 1863, 1865, 1867. i 1868. godine, dva iz 1875. godine te po jedno iz 1878, 1879. i 1881. godine), u trećoj skupini su pisma Peru Čingriji (dvanaest pisama iz 1875. godine, jedno iz 1888, dva iz 1890, jedno iz 1891, tri iz 1892, jedno iz 1894, a osamnaest iz 1895. godine).

Pisma su najvećim dijelom pisana iz Zadra. Jedno je samo upravljeno iz Graza, a tri iz Beča. Pisana su talijanskim i hrvatskim jezikom, i to šesnaest pisama talijanskim, a trideset i tri pisma hrvatskim jezikom. Tekstove pisama donosimo uglavnom doslovno, sa svim obilježjima jezika i pravopisa, pogreškama i omaškama. Jedine ispravke koje smo u tekstovima pisama vršili tiču se pogrešnog označavanja suglasnika č i ĉ, zatim spajanja glagolskih oblika s negacijom i zamjenicom, što smo redovito i dosljedno ispravljali.

Kao što smo već pomenuli, pisma su pisana tokom četrdeset godina, u razmacima naravno, od 1855. — dakle još prije Klaićeva stupanja na pozornicu političkih zbivanja u Dalmaciji — do 1895. — tek nekoliko mjeseci prije Klaićeve smrti. Činjenica što su pisma bila upravljena trojici ljudi različitih društvenih slojeva, različitih zanimanja i preokupacije, istina približno jednakih političkih shvatanja, ali različitog intenziteta političke aktivnosti i angažiranosti, dovoljna je da pokaže raznovrsnost problematike koja se u njima tretira. Pa ipak, unatoč toj raznovrsnosti, iz svih pisama zajedno u kojima Klaić najmanje govori o sebi, o svojim brigama i teškoćama, kojih je nemalo bilo u toku njegove političke karijere, izbijaju u prvi plan osnovne osobine Klaića čovjeka i političara: fascinirajući elan, izvanredni životni optimizam i energija. S kakvom je prednošću prilazio Klaić određenom zadatku i dužnosti, s kakvim im se žarom predavao, najbolje svjedoče odlomci iz pisama Niku Velikom Puciću u kojima razdragano piše o uspjehu i pozitivnom odrazu prvih polemičkih članaka u Narodnom listu, pa odlomci iz pisama Bogišiću u kojima Klaić razlaže svoje planove o organizaciji učiteljskih škola, te brojna pisma Peru Čingriji i Bogišiću iz 1875. godine, iz vremena hercegovačkog ustanka, koja su sva usmjerena organizaciji što bolje i svrsishodnije materijalne i moralne pomoći ustanicima.

Posebni značaj imaju Klaićeva pisma Peru Čingriji. U prvom redu zato što kroz njih upoznajemo mnoge detalje iz političke atmosfere u Dubrovniku osamdesetih i devedesetih godina. U tim pismima Klaić je komentirao sve važnije političke događaje šireg i lokalnog značaja, kroz uspjehe i neuspjehe narodne stranke, kroz izborne borbe između narodnjaka i autonomaša, kroz političke trzavice između Srba i Hrvata, kroz pokretanje tjednih listova »Crvena Hrvatska« i »Dubrovnik«. I

ne samo političke prilike u Dubrovniku nego i u ostalim krajevima Dalmacije, a djelomično i situacija u Saboru dalmatinskom i u centralnoj vladi u Beču reflektiraju se u Klaićevim pismima Čingriji. Iz tih razloga Klaićeva pisma predstavljaju dragocjen materijal za svestranije upoznavanje i Miha Klaića — njihova autora, i njegovih suradnika i njegovih istomišljenika i političkih protivnika, kao i događaja u kojima je njihova suradnja odnosno neslaganje došlo do izražaja.

1.

Zadar 29. III 1855.

Miho Klaić izlaže Niku Velikom Puciću (Dubrovnik) svoje mišljenje o ruskom caru Nikoli I i značajkama njegove politike u Rusiji, prema ostalim slavenskim narodima i Evropi uopće, o nekim spletkama školskog inspektora Pavišića, te o sebi kao tek postavljenom pripravniku zadarske više gimnazije.

Niko Veliki carissimo!

A pian coi plausi! non la se scalda !!!.... Ringrazio del resto l' accidente che mi ha fatto sfuggire quella siffatta esclamazione, e vi ha offerto materia a rendere vieppiù interessante l'ultima cara v(ost)ra. Le opinioni v(ost)re intorno all' Imperatore Nikola¹ io le divido interamente; ed in quel senso, seppur mancante della v(ost)ra erudizione io ebbi occasione di difenderlo qui innanzi a parecchi dottori **Vize Jadrò**,² che lo volevano despota ambizioso e nulla più. Cofrontato non ai nepoti Dunda Mata,³ fra' quali v'ha pur gente somma per cuore e per mente (**a prosti**), ma alle altre teste coronate, ai Napoleoni, ai Federichi Guglielmi, ai Bomba,⁴ ai..... Nikola è certo fulmine a paragone delle scintille d'una macchina elettrica, e queste in tempo di pioggia. Ma se è grande e come tale lo ammiro, lo faccio al punto di vista Russo, e della civiltà orientale, e delle razze slave sommesse alla barbarie musulmana. Ambizione lo moveva, sia; ma ambizione sorretta da vasta intel-

ligenza e ferrea volontà, che gli resero possibile il compimento di piani, che altri non avrebbe osato sognare nemmeno. Se difese e sostenne l'ortodossia, più che passione di questioni teologiche, io credo lo facesse perchè lo credeva unico cemento atto a tenere compatta l'immensa raccozzaglia di schiatte slave soggette al suo dominio, e prive d'altri elementi d'unione; ed è supponibile che una volta, per mezzo de' suoi sforzi diretti all'estensione della forza, allo sviluppo della letteratura, all'incremento della gloria della Russia, radicata ne' cuori la nazionalità russa e tolti i pregiudizii di razza, anche su questo punto sarebbesi mostrato più corrivo, e la Chiesa cattolica soprattutto avrebbe dovuto cessare d'annoverarlo fra i suoi più accaniti persecutori. Ma rovesciando la medaglia, sostenni e sostengo che Nicolò nocque alla causa liberale dell'Occidente. Come Russo dovea farlo: i suoi popoli non maturi ancora dovea preservarli dal contagio delle idee moderne, le quali poi non credo che in cuore suo odiasse come ne faceva mostra alle volte; perchè spirito elevato com'era non lo potea. Ma in chi ne sofferse e ne soffre, è ragione ciò che vaglia a giustificarle? Perseguitò l'aristocrazia polacca, e giovò certamente ai popoli della Podolia, Volinia, ecc., una volta sommessi alla sua dominazione; ma nella persecuzione travolse quanti amarono la patria, a quanti avrebbero desiderato farla risorgere spoglia dei vecchi avanzi feudali, e dotata di nuove forme liberali. Non sarebbero riesciti per difetto di forza, e impotenti a frenare la tracotanza della vecchia aristocrazia. Quest'ultima porta una giusta pena; ma i primi soffrono all'Europa intera lo spettacolo di esuli vagabondi, che corrono a sacrificarsi ovunque s'innalzi bandiera d'indipendenza e di libertà. Se non v'era Nikola che sarebbe oggi dell'Ungheria, che di noi . . . . (prudenza). Se non v'era egli, l'unione della Germania non sarebbe al di d'oggi ancora un pio desiderio, e gli sforzi fatti in epoche diverse non sarebbero andati sì miseramente falliti. È vero che anche i suoi predecessori lavorarono sempre nel medesimo senso, chè vedevano nelle divisioni germaniche, causa ognora di debolezza, un'ostacolo di meno alla loro ambizione. E la rivoluzione di luglio e quella di 48 in Francia osteggiate, e il Piemonte costituzionale non riconosciuto, e le mene dei Sonderbundisti in Svizzera favorite e tanti altri, sono fatti positivi, chiari e lampanti, altro che **skrpiunstvo**, fanfaluche et **veteres aviae**. Non parlerò della presente questione orientale, nella quale **malgré moi**, voi dite **quand même**, sono divenuto Russo, dopochè l'orgoglio spiegato dapprincipio nella missione Menčikof,⁵ fu dai Turchi colle disfatte al Danubio largamente punito, e dopochè spoglia delle sonore parole con cui si volle onestarla, la questione fu ridotta ai suoi veri termini di meschina ambizione dinastica. Meschina e orribilmente dannosa per noi, non per gli amici che vi sono interessati. Chiuderò questa nojosa tiritera con osservarvi; che se per **skrpiunstvo** intendete le mie opinioni e convinzioni in materia di pensamenti politici, spero di poter dire sicuramente che esse non si modificheranno in me, almeno per ciò che tiene al fondo della cosa: il tempo e l'esperienza potranno moderarle, cangiarle giammai. (Stossi fanatic).

Contrariamente alla massima **prima gli affari e poi la civiltà**, insegna del secolo, vi parlerò di quelli in secondo luogo. Acclusa dunque troverete la polizza ed una bolletta colle quali ritirerete dalla dogana il desiderato libro. Quanti andirivieni mi toccò fare, e quante bollette, disegni, dichiarazioni, ed altri simili insetti. Tutto merito della nostra ammirabile e semplice amministrazione. Dio ce la conservi!

Vi darò un'incarico confidenziale, al quale, malgrado la seccatura, sono certo che vorrete prestarvi, molto più che sono pregato dal comune amico Pullich.⁶ Egli ha saputo che un certo Dr Pavissich⁷ prete ed ispettore delle scuole normali, vero tipo di **burida Dalmatinska**, forse lo conoscerete, quando fu a Ragusa l'anno scorso ha parlato male dell'ispettore Koren,⁸ e ciò allo scopo di contrariare la nomina di quest'ultimo al posto di ispettore, che esso si lusingava di ottenere. Con chi abbia parlato non saprebbe dirvelo, ma probabilmente con quella cara perla del Monsignore,⁹ o con i Gesuiti, o con qualche altro simile personaggio. I mezzi come saper ciò lascio alla v(ost)ra accortezza; **snam da ti basta . . . rasumiemo se**. Solo vi raccomando alla lontana, perchè il cane non si svegli. Del resto non vi affannate, e se vedrete che non potete saperne niente, **sve slo stesiem**.

Quando mi scriverete informatemi su qualche pettegolezzo frutto del passato carnevale. **Seto je od male od granarisa?** Seto od matrimonia i od drugieh malieh i velikieh krikuliniza? Jesu li svi nasci sdravi kako tići? Se vi è esito alla spezieria di Rob o sublimato? Cosa è del processo di Padre Tomo? Cosa dei Gesuiti? ecc. ecc.

Salutate molto Orsat,¹⁰ e ditegli che ora potrà provare per esperienza il noto adagio dei nostri buoni venti, vaglia se uprtit u fabriku sa snat seto je fabrika. In luogo di fabbrica mettete quadriglia ed avrete la sentenza del nostro immenso Donatovich. Assieme alla presente riceverete un pacco con entro semi di **poponi** e **cocomeri** che Slade manda ad Orsat, unitamente a molti saluti per tutti due.

Pur troppo la mia povera barba ha subito l'operazione del ben pensante rasojo; v'ho lasciato però un vestigio colla così detta mosca, la quale ne terrà il lungo, finchè i tempi mutati permettano che torni a crescere rigogliosa ad majorem honorem della barbata umanità. Dimesso quel cappello all'Ernani e tolta la barba ho assunto un contegno dignitoso qual s'addice a pubblico professore cui sono affidate le sorti delle speranze della patria; e perchè assieme ai untigliani conservatori il costume sia completo, ho ordinato un cappello di lepre, ad usum dei braghieri, colle ale convenientemente larghe. Quando mi vedrete v'incuterò rispetto e venerazione, nè vi verrà più voglia di passare ai mezzi coercitivi.

Contraccambiate i saluti alle buride tutte, e continuate ad amare

L'aff(ezionatissim)o v(ost)ro
Mihat

¹ Nikola I Pavlovič (1796—1855), ruski car.

² Jadrov dr Vincenzo, liječnik u Šibeniku, tada vjerojatno nastanjen u Zadru.

³ Pucić knez Mato, Nikov stric.

⁴ Posprdni naziv Ferdinanda II Napuljskog.

⁵ Menčikof Aleksandar Sergejevič, ruski državnik.

⁶ Pulić dr Gjuro, profesor, upravitelj više zadarske gimnazije, od 1861. godine narodni zastupnik u Saboru dalmatinskom.

⁷ Pavissich dr Luigi, školski inspektor.

⁸ Koren Vincenzo, školski savjetnik namjesništva u Trstu, dugogodišnji izaslanik na završnim ispitima više zadarske gimnazije.

⁹ Jedrlinić Toma, tada biskup dubrovački.

¹⁰ Pucić Orsat (Medo), Nikov brat, pjesnik.

Zadar 20. IV 1862.

Miho Klaić izlaže Niku Velikom Puciću što je sve poduzeo, da pospješi naplatu zemljišta oduzetog od Pucića za gradnju puta. Upoznaje ga sa slučajem D. Đura Pulića, te s dojmom, koji su pobudili članci u listu »Nazionale«. Poziva Nika i brata mu Meda na suradnju u listu.

Dragi Niko

La procura camerale aveva chiesto all'uffizio edile di Ragusa l'**identificazione** del pezzo di terra onde tu fosti espropriato sulla strada di Gravosa. Ma la risposta non essendo stata soddisfacente, ha tornato a chiederla, e forse col vapore d'oggi parte la relativa nota. Perciò interessati presso costesto uffizio edile onde dia pronta risposta. Ottenuta questa la procura ordinerà immediatamente alla cassa collettiva di fare il deposito, e tu avrai i tuoi quattrini.

Al Luogotenenza è incaricato degli appelli in materia contravvenzionale il cons[igliere] Crespi. Io non so se tu sappia che razza di bestia e peggio sia questo signore; ma se non lo sai informati, ed allora capirai subito come io mi sia ben guardato dal parlargli sull'affare Crillanovich. Ho parlato e raccomandato la cosa, per quanto possa valere, al suo segretario. Ma ritengo che poco vi sia a sperare. Il Crespi parte dal conservatore principio, che l'autorità superiore non deve mai dar torto all'inferiore.

Nella questione di D. Giuro¹ **Lujo**² laže sve što laje, a lajaće kako ga bude navio Roszner.³ Eccoti precisamente come passò la cosa. D. Giuro ricevè un decreto nel quale il ministro, presa autorizzazione da Sua Maestà, e consideratj i suoi molti meriti ecc. ecc. (qui lunga lista di adulazioni ufficiali) lo invitava a recarsi in commissione a Spalato onde riordinare quel ginnasio, fermandovisi quel tempo che egli crederebbe opportuno. D. Giuro rispose con un istanza diretta al Ministro stesso, nel quale accampando la poca sua salute, domandava di essere esonerato da quell'incarico. Saputa la decisione di D. Giuro, Roszner lo fece chiamare e lungamente insistè perchè ritirasse quell'istanza, dicendogli fra altre cose, che **egli** (Roszner sempre fa tutto) non voleva concedere ad altri che a D. Giuro l'onore di ordinare il ginnasio di Spalato. D. Giuro rimase inébranlable, e rispose fra altro, che se questo incarico gli veniva da lui (Roszner), allora esso era un disonore anzichè un onore! Non meno vivo colloquio ebbe col Mamula,⁴ e da tutto comprenderai che ci fu ben altro che avvillimento da parte di D. Giuro. Ma sono vecchie quest'arti di Roszner! Tempo addietro in quel mio incidente, saputo il decreto di dimissione, io corsi da lui per protestare e ad alta voce gli fece sentire tali verità, che il vile finì coll'impallidire e quasi aver paura. Ciò nondimeno venuta in campo la questione dell'annessione, divulgò con tutto sangue freddo, che io era venuto a domandar grazia e che egli me l'aveva accordata e Vusio⁵ stampò la cosa nella **Voce dalmatica**.⁶

Il Nazionale⁷ procede a gonfie vele. Mi immagino che ti avranno piaciuti articoli polemici, che almeno qui produssero impressione, ed hanno ridotti a mutismo completo i poveri autonomi. Che cangiamento da or è l'anno! Le nostre corrispondenze da Ragusa e dagli altri paesi slavi vengono copiate da tutti i fogli: la Perseveranza⁸ le riporta per intero: e da tutte le parti ci piovono domande di cambii. Jeri dopo pranzo abbiamo ricevuto il tuo tele-

gramma e su quel fatto attendiamo qualche importante tua corrispondenza. Dirai ad Orsat,⁹ che quella traduzione è troppo lunga e che trattasi di cosa troppo vecchia per poterla inserire, lasciando indietro altri lavori, dei quali il redattore è sopraccarico. Ringrazialo egualmente a nome del Nodilo,¹⁰ e digli poi da parte mia che ci mandi qualche lavoro di critica letteraria su qualche importante opera uscita di fresco nel mondo »slavo«. Chi giudice più competente di lui in simile argomento?

Pozdravi svieh i staj mi dobro i veselo.

Mihat

La prossima settimana riceverai le quietanze.

¹ D. Giuro Pulić.

² To je vjerojatno Lujo Serragli, autonomaš, predsjednik trgovačko-obrtničke komore u Dubrovniku.

³ Roszner, dvorski savjetnik namjesništva za Dalmaciju.

⁴ Mamula Lazar, pokrajinski namjesnik za Dalmaciju.

⁵ Dr. Vusio, autonomaš, član zemaljskog odbora.

⁶ La Voce Dalmatica, zadarski list, počeo izlaziti 1860. godine.

⁷ Il Nazionale — Periodico politico e letterario, glasilo narodne stranke u Dalmaciji. Izlazio dva puta tjedno u Zadru na talijanskom jeziku s prilogom »Narodni list« na hrvatskom jeziku. Prvi broj pojavio se 1. III 1862. godine.

⁸ La Perseveranza, talijanski list.

⁹ Pucić.

¹⁰ Natko Nodilo, prvi urednik lista »Nazionale«.

3.

Graz 12. VI 1863.

Miho Klaić izvještava Valtazara Bogišića (Beč) o nekim poslovima, koje je za njega obavio.

Beže Baldo,

Bio sam u Lubina.¹ Reko mi je da iza Lulja è **impossibile** učinit esam, jerbo sverhom Lulja zatvora se Universitat. Isto tako reko mi je i **bidello**, komu sam prido tvoj list, i ... (otkinuto) odgovorit. Prie Octobra nema ništa bilo ti drago ... (otkinuto) mi riet da niesam izveršio sve kako si mi bio ... (otkinuto).

Pozdravi sve prijatelje i ostaj mi zdravo i veselo

Miho

¹ Lubin dr Antun, profesor zadarske gimnazije, 1857. god. izabran za izvanrednog, a 1862. za redovnog profesora talijanskog jezika i književnosti na sveučilištu u Gracu.

4.

Zadar 2. III 1865.

Miho Klaić zahvaljuje Valtazaru Bogišiću [Beč] na brizi oko iznalaženja radnog mjesta u direkciji za izgradnju željeznica.

Dragi Baldo!

U svoje vrieme primih tvoje pismo od 10 decembra. Dužnost je bila da ti odmah odgovorim i zahvalim; i ja htiedoh; pak sutra, prekosutra, .. ote-

zajući, evo sam se dokoturo do ožujka, pak ti pišem nako tri mjeseca. Ako mi rečeš da sam se u ovom prigodi podnio od tovara, nećeš falit. Meritam i gore.

Ako i docna, hvala ti na onemu što si za me učinio, i za mene se otuco od Iruđa do Pilata. Ja znam koliko je to mučno, osobito u gradu kako Beč. U novinama hrvatskijem često je govora o željeznicam, što se onamo gradit imadu. Ali po onemu što čitam, čini mi se da je posao zamršen, i da do brzo neće se doći do kraja. Budući ja po sriedi, ne čuđim se, poznavajući dobro moju sreću .. isto kao pas u crkvi. Vjeruj mi da za moju čud nije otucat se po svijetu, i ako mi u dio dodje mjesto od inženiera na željeznici pizat će mi, i ne malo, krenut se. Ali za izbavit se iz ovega kala, koje je naša slavna Dalmacija, valja što god i pretrpljet. Ali sa svom dobrom voljom Utješenića,¹ ne znam hoće li mu za rukom poći, ako se i gragjenje započne, dobiti mi jedno uprav **dobro** mjesto, to jest tako da uzmođu živiet kako sam dosad živio; i to jer sam društvu nepoznat; niesam ni Belgj ni Francuz; a o željeznicam niesam se nikad ni bavio. Kako Bog da bit će što bude, i to dobro govoriš, se saran rose fioriranno.

Ako što god obaznaš novo u ovom mome poslu nemoj se oblienit, nego mojoj ljenosti osveti se, javeći mi odmah.

Pozdravi mi Pejakovića,² i živi mi zdravo i veselo zajedno s' tvojim maliem bečkinjam; zdravo i opet

Miho Klaić

¹ Utješenić Ognjeslav, savjetnik hrvatske dvorske kancelarije u Beču.

² Pejaković Stjepan, činovnik u ministarstvu u Beču.

5.

Zadar 31. III 1867.

Miho Klaić Valtazaru Bogišiću [Beč] o izradi Pavlinovićeve litografije u spomen na burnu sjednicu Sabora dalmatinskog i Pavlinovićevo isključenje, te o kupnji nekib učila za zadarski zavod učiteljske škole.

Dragi Baldo,

Gli amici del nostro Pavlinović hanno deciso di fare il suo ritratto in litografia quale monumento commemorativo della sua esclusione dall' obor dalmatinski, ed io fui incaricato della esecuzione. Ti accludo perciò qui un ritratto fotografico di lui, e ti prego di portarti subito da qualche buon litografo per commettergli 300 copie. Il ritratto sia della ordinaria grandezza, come quel mio e sotto porti l' iscrizione D^{na} Miho Pavlinović — 28 veljače 1867. Rispondendomi indicami il prezzo del lavoro.

Nel tempo stesso vengo darti un' altra seccatura. Vorrei acquistare per il convitto dei preparandi di Zara alcune carte geografiche di quelle da muro sopra tela a tratti e colori forti che si usano negli istituti di istruzione. Queste carte sarebbero: 1. Un mappamondo; 2. Una carta politica dell' Europa. 3. Una orografica; 4. una idrografica; 5. una etnografica tutte dell' Europa; 6. una carta dell' impero Austriaco; e finalmente due di quelle carte generali del Berghaus comprendenti il mappamondo ed indicanti le correnti dei mari, l' estensione

delle diverse piante ed animali sulla superficie terrestre, e possibilmente anche i principali fenomeni meteorologici come sarebbero la pioggia, le burrasche. Di queste carte ve ne hanno diverse specie in piccolo formato che ho veduto: in formato grande non so di quali vi sieno, e perciò indicandotene due le lascio alla tua scelta. Ti prego perciò di recarti dall'Artaria o da qualche altro negoziante in cartografia, scegliere le carte ed indicarmi poi il prezzo perchè te lo possa rimettere, ed il negoziante poi sarebbe incaricato della spedizione. Per lo stesso convitto vorrei acquistare un globo terrestre del diametro da 1 a 2 piedi ed una sfera armillare, ovvero uno di quegli apparati che indicano la rivoluzione della terra intorno al sole, la terra poi accompagnata dalla luna. Anche per questo ti prego di darmi informazione sui prezzi, ciò che non ti sarà difficile, ricordandomi di averne veduti esposti sul **Kohlmarkt**.

Prosti dragi Baldo na dodjevanju; zapovidji i ti meni e da si mi zdrave i veselo s Bogom

Tvoj Miho Klaić

Le carte di cui si tratta sono ordinariamente edite dal famoso stabilimento Pustet di Gotha.

6.

Zadar 27. VI 1868.

Miho Klaić Valtazaru Bogišiću [Temišvar] o uspjehu postignutom u zadarskoj preparandiji. Šalje mu na uvid Ustroj Zavoda za narodne učitelje u Arbanasima.

Moj dragi Baldo,

Činio sam da upravitelj zavoda za narodne učitelje opiše mi ustrojstvo njegovo kakvo sam ga privremeno uveo, i koga može bit da po izkustvu u čemu i preinačim; i to ne u predmetim koji se predavaju, nego u broju sata predavanja. Evo ti ga uklapam. Dosad uspjeh dosta je dobar, i učitelji koji su lani izašli i namješteni bili dosta dobro odgovaraju, a neki baš predobro. Ja sve, iliti bar viši dio toga, prepisujem faktu zatvora iliti skupnoga života pripravnikâ; po čem neimajući što da ih odvraća od učenja, moraju se ovim baviti po vazdan, i primaju vazdašnje ospitanje prama svrhi kojom su namjenjeni. Zato bi te svjetovao da tamo u granici ovaki zavod zavedeš, to jest pravo sjemenište, i da u nj ne primaš nego mladiće ako je moguće težaških prostieh obiteljâ, koji su njeke nauke svršili to jest glavnu učionu, i ako se može, dva tri razreda gimnasialna iliti realna. Prodji se skitalica gradskih ili varošieh, to jest onieh koji ne mogavši u nikakvoj struci uspjjet, dadu se na pučko učiteljstvo.

Gradski pedagogički zavod, skopčan sa glavnom uzornom učionom ustrojen je po prilici kako onaj u Zagrebu; ali imenovanja učitelja po našem predlogu, budući zapela u Beču, sve je privremeno, i slabo odgovara svrsi. Ali i kad učitelji imenovani budu, strah me je da ćemo slabe koristi od njega imat, i to s razloga gori navedenih, kojim valja pridati i taj, da u gradu nijesu u stanju vježbati se dovoljno u hrvatskom jeziku.

Preksutra idem na Trst, a odtud u Beč, za uzpoznat se sa ministrom i referentima. Osjestit ću kod Wandla i baviću se onamo po prilici do 18

srpnja. Ako ti uztreba piši mi onamo. U toliko da si mi zdravo i veselo, i blago tebi koji možeš odpočinut u tem rajskom predjeľu hladnom i sa kupalištom, a ne gorjet od vrućine kako mi ovdje. S Bogom

Tvoj Miho Klaić

7.

Beč, 2. XI 1875.

Miho Klaić moli Valtazara Bogišića [Pariz], da isbodi od internacionalnog odbora u Parizu nešto novaca za pomoć bosansko-hercegovačkim ustanicima, kako bi im se mogao nabaviti koji top.

Dragi Baldo,

Doćuo sam za tvoju adresu, i odmah ti pišem.

Ustanak na svom granici dalmatinskoj uzdrži se, ali da se i nadalje uzdržati uzmogne, treba tu potpomoći i mnogo. Naša su šretstva blizu sva izcrpljena. Pisao sam na dva Odbora u Petrogradu i Moskvi, na adrese koje mi je Rajewski¹ dao, ali još nemam odgovora. Strah me hoću li ga i dobiti, jer oni sve šalju u Crnugoru iliti Joninu² u Dubrovnik; a ovaj, novac dava samo za pomoći nejačad prebjeglu na austriško zemljište. Da nijedan put ne pokušan ne ostane, evo se tebi obraćam, e da bi mi mogao tamo kod internacionalnoga Odbora kakvu svotu isposlovati. Ustašima treba nabaviti svakako koji top. Ja sam ovdje našao gdje ću ih dobiti, ali novac fali. Ele za Boga brate providji mi koju hiljadu franaka.

Molim te odgovori mi odmah mogu li se čemu nadati. Do koji dan idem u Zadar, a koncem ovog mjeseca opet ću se amo vratiti. Moja adresa ovdje je: **Hôtel Wandl**.

Da si mi zdravo, i primi moj najsrdačniji pozdrav

Miho Klaić

¹ Rajewskij Mihail Fedorovič, protojerej ruske ambasade u Beču.

² Jonin, ruski konzul u Dubrovniku.

8.

Zadar 16. XI 1875.

Miho Klaić žali što Valtazar Bogišić [Pariz] nije uspio pronaći internacionalni odbor. Moli ga da među bogatim Rusima u Parizu povede akciju prikupljanja novaca za ustanike, koji oskudijevaju u oružju.

Dragi Baldo

Primio sam tvoj list od 7 tek[ućeg], i rekô sam Odpravništvu da ti šalju Narodni List. Ali ne znam hoće li moći naći sve brojeve počamši od 1-og srpnja, jer u ovo doba ustanka, mnogo se list čita i kupuje. Pošto Francuska nije stupila u ugovor poštarski, moramo za tamo više poštarine plaćati, i zato i list zapada više, tojest po prilici franaka 45 na godinu.

Žao mi je da Odbor internacionalni niesi našao, i da mi ništa od njemu ne znaš kazati. Gosp. Veselitcki¹ nalazi se još doli između Dubrovnika i Crnegore, i novca dieli. Ali on to čini među obiteljima ustaša amo pribjegnutih; za potrebe ustanka ne dava ni pare. Nami treba kroz zimu nabaviti oružja i džebane sve što više moguće, a osobito topova, barem četiri. A za ovo samo htjelo bi se jedno 10.000 fiorina. Vidji dakle, moj dragi Baldo, da po mogućnosti izkucaš mi gdje god barem jedan dio ove svotice. Neka knjaginja Trubeckoj (je li ova u svojti sa onim Trubeckoj, koji se oženio bio za kćer glasovite igračice Tagliani, i sve imanje ove zadnje popapô?) među bogatim Rusima u Parizu otvori potpisivanje, i nastoji da oni, jedan dio ovog novca, koga će na ku... i balarine potrošiti kroz zimu, udjele za ovu svetu svrhu. Iz Moskve, Odbor mi je javio, da šalju na Jonina. Ovaj mi govori da ne da ni novčića preko opredjeljene mu svrhe, tojest za siročad i ranjenike! Kucam na sve strane, ali slabo odziva. Ni iz Rusije ni iz Srbije naš Odbor nije dobio ni pare, i to sasvim da smo proglase sa ćirilicom tiskali, i dva **pravoslavna**, među kojim jedan **popo**, u Odbor stavili.

Da ti je preporučeno u koliko uzmogneš Francuze o našim stvarim prosvjetliti. Ako francuska publicistika za ustanak i oslobođenje kršćana pristane to će biti velika dobit.

Da si mi zdravo i veselo

Tvoj M. Klaić

---

¹ Veselitcki, porijeklom Hercegovac, pomagao ustanike u zajednici s ruskim konzulatom u Dubrovniku.

9.

Zadar 13. VIII 1878.

Miho Klaić Valtazaru Bogišiću [Pariz] da mu pronade i pošalje knjigu u kojoj se raspravlja pitanje uvadjanja gruntovnica u Francuskoj.

Dragi Baldo,

U svoje vrijeme primio sam tvoj list. Vulović, koji je sjajno izpit zrelosti položio, nije trebao preporuka. On je vriedan čovjek, i nadam se da će bit kao kateheta na kotorskome gimnaziju namješćen.

Ovdje ti napominjem ono o čem sam ti u Beču govorio. Gledaj da mi nadješ tamo jednu knjigu, u kojoj je razpravljano pitanje o uvedenju gruntovnica u Francuskoj. Nije moguće da to pitanje nije tamo podignuto bilo, i da nije o tome nitko obširniju razpravu napisao. Pošto Francuska ostaje pri sistemi od Ipoteka, treba da ima za to svoje dobre razloge. Ja bi te razloge htio znati, i knjiga koju tražim imala bi ih sadržavati tojest morala bi biti pisana na uhar ipotekam proti gruntovnicam. Među mnogim tamošnjim tvojim znancim načeš koga, koji će te o stvari znati obavjestiti, da ti je preporučeno.

Još jednu. Potrudi se do odpravništva »Journal des Débats«, i kupi mi stari broj od **Subote 27 Oktobra 1877**, ter mi ga odmah po pošti pošalji. Javi mi moj dug, i kako ćeš da ti ga platim.

Da si mi zdravo i veselo; gdje mogu zapovidji i ti meni. S Bogom

Tvoj Miho Klaić

Beč 14. XII 1879.

Miho Klaić upoznaje Valtazara Bogišića s ishodom preporuke za dodjelu stipendije Viskoviću.

Dragi Baldo

Primio sam tvoje pismo 7 tek[ućeg]. Još dok sam u Zadru bio, preporučili su mi maloga Viskovića,¹ i ja sam odmah stvar koliko sam mogao preporučio Rodiću, komu pripada udjeljenje stipendija. Kad se do koji dan onamo vratim, obaznat ću jesu li moje preporuke uvažene bile.

Ti si kao Bog i čovjek: amo, tamo i svuda po bijelom svijetu. Gledaj samo da pri putovanju i tebe nehotice ne lagumaju!

Da si mi zdravo i veselo

Tvoj prijatelj
Milo Klaić

---

¹ To je Niko Visković, kako se vidi iz pisma njegova oca Antuna Viskovića Valtazaru Bogišiću.

Zadar 1. X 1881.

Miho Klaić izvještava Valtazara Bogišića zbog čega nisu isplaćeni novci Vice Miljanu za oduzeto mu zemljište pri gradnji puta kroz Župu i Obod.

Dragi Baldo

Razvidio sam posō Miljanov,¹ i evo kako stoji. Na podmirenje svih trošaka gradnje puta kroz Župu i Obod nije dotekao, kako običajno, opredjeljeni fond, i tako Vice Miljan nije mogao biti plaćen. Namjesništvo pitalo je u Ministarstva naknadno novaca, i ovo ih je obetalo, ali je tražilo da mu se pošalju potanko opisane sve procjene zemalja i drugih vlastitosti, koje imaju biti plaćene. Namjesništvo je naredilo Kotarskome Poglavaru u Dubrovniku da to učini, ima blizu godina dana; i premda je dva puta pospješilo, i usljed pospješnice Ministarstva, osovalo Dubrovačkoga Poglavara, ovaj još ni abera. Sutra ide opet pospješnica, uz zapelu globe. Nije dakle nikakva intriga, nego poznata ljenost Rendićeva, koja je kriva da Vice ne može doći do svojih para. Kad dodje u grad neka podje u Rendića, pak nek mu reče dvie; tko zna da ga ne makne.

Da si mi vazda zdravo i veselo, junače; gdje mogu zapovidji, i ostaj mi s Bogom

Prijatelj
Miho Klaić

---

¹ Vice Miljan, Cavtaćanin, brat Bogišićeve majke.

Zadar 25. VII 1875.

Miho Klaić izvještava Pera Čingriju o stavu austrijske vlade prema hercegovačkim ustanicima. Preporučuje da Odbor dubrovački vodi računa o prilivu novca i njegovu trošenju, o stanju na granici, o mogućnosti prebacivanja oružja ustanicima.

Dragi Pero

Ho ricevuto la tua lettera ed il telegramma. Scrivo a Cattaro Budua e Castelnuovo per raccomandare le elezioni della Camera. Fatelo anche voi altri. Raccomando questo affare moltissimo, perchè è questione di decoro per noi, ed anehe ha la sua importanza politica.

Rodić¹ ha avuto istruzioni, che il Governo austriaco intende serbare la più stretta neutralità, e perciò che ogni ajuto agli insorgenti deve essere impedito. Perciò le dichiarazioni di Rešetar² per il vostro comitato. Ma senza suo riconoscimento il comitato può agire lo stesso. Anche noi qui agiremo in secreto, ma bisogna cercare di intendersi. Gli insorgenti hanno speciale bisogno di armi e munizioni, e quindi di queste anzitutto bisogna provvederli. Noi ci siamo perciò rivolti a Trieste, ed attendiamo riscontri. Teneteci informati sull'importo raccolto, sulle opinioni vostre in riguardo all'uso da farsi ai confini di Ragusa, sulla possibilità che vi sarebbe di far passare armi per costi oltre il confine ecc. ecc.

Mia moglie ricambia i tuoi saluti, ricordami alla tua e credimi sempre

Aff[ezionatissi]mo

Miho

¹ Rodić Gavro, general, namjesnik za Dalmaciju.

² Rešetar Pavo, okružni poglavar u Dubrovniku.

Zadar 29. VII 1875.

Miho Klaić šalje Peru Čingriju u ime Odbora za pomoć ustanicima 200 fiorina za nabavu pušaka. Preporuča da se u Dubrovniku organizira dopisništvo, koje će stalno slati izvještaje o važnim događajima listu »Nazionale«.

Dragi Pero

Ho ricevuto la tua lettera, cui ho letto con interesse. Domani col vapore il nostro comitato ti spedisce un primo invio di fior[ini] 200, da destinarsi esclusivamente all'acquisto di fucili. A misura che il denaro affluirà, ti manderò degli altri, se occorreranno, di che non dubito.

Siccome l'insurrezione si è estesa ai confini di Ragusa, bisogna che organizziate costi un **bureau** di corrispondenza per il »Nazionale« e che ci telegrafiate le notizie più importanti. In ogni modo che per ogni numero del giornale vi sia almeno un telegramma.

Ho scritto a Trieste ed in Croazia per denaro da impiegarsi in acquisto di armi e munizioni, e aspetto che ce ne manderanno. Intanto scrivimi

approssimativamente quante armi potreste comprare costi e a Cattaro e quale importo vi occorrerebbe

Saluto e sono

Aff[ezionatissi]mo

Miho Klaić

Raccomando soprattutto le notizie e i telegrammi. La spesa di questi potreste mettere a carico delle oblazioni raccolte, giacchè la pubblicazione delle notizie può giovare immensamente agli insorti.

14.

Zadar 6. VIII 1875.

Miho Klaić javlja Peru Čingriji da iz Splita šalju Odboru 200 fiorina. Izvoještava ga, da će četa od 200 ljudi iz okoline Zadra doći u pomoć ustanicima. Iz Zagreba će doći časnici i liječnici.

Dragi Pero

Ho ricevuto la tua lettera ed il telegramma. Da Spalato ebbi assicurazione che ti avrebbero spedito denaro, ma vedo che col vapore d'oggi non l'hai ricevuto. Sarà col prossimo. Intanto ho disposto che domani il nostro comitato ti mandi fior[ini] 100 per assegno telegrafico.

Qui nei contorni si è formata una banda di volontari, la quale forse ammonterà anche a 200 uomini. Essi vogliono recarsi in Erzegovina. M'hanno chiesto consiglio sulla via da tenersi. L'unica è quella col vapore sino Ragusa. Li faremo andare a gruppi. In ogni caso ti avvertirò della partenza e dell'arrivo. Intanto con tutta segretezza dovreste organizzare il modo dove dirigerli e come, e ciò colla massima sollecitudine perchè le autorità austriache non vi facciano ostacoli.

Da Zagabria mi scrivono che là vi sarebbero ufficiali ed anche medici pronti a venire tra gli insorti. Ho risposto che scriverò. Informati adunque e sappimi dire, occorrendo in via telegrafica, se sarebbe bene che qualche ufficiale venisse per porsi alla testa degli insorti.

Molti saluti e sono

Pozdravi mi Luja,¹ reci mu da ću mu pisat u nedjelju.

Miho

¹ Lujo Klaić, Mihov brat, profesor nautičke škole u Dubrovniku.

15.

Zadar 12. VIII 1875.

Miho Klaić Peru Čingriji o puškama kupljenim u Trstu, koje treba prebaciti u Hercegovinu. Požuruje opširnije dopise o događajima.

Dragi Pero

Ho ricevuto la tua lettera, e tosto ho scritto e telegrafato a Zagabria per i medici.

Col passato vapore ti abbiamo spedito fior[ini] 200. Noi abbiamo acquistato a Trieste 640 fucili, ed ora siamo occupati per farli pervenire a destinazione. Cercheremo introdurli sulla parte settentrionale dell'Erzegovina, perchè i distretti di Ljubuški e di Duvno si sollevino. Così speriamo che l'insurrezione potrà propagarsi in Bosnia.

Bisogna assolutamente che qualcuno ci mandi corrispondenze sui fatti dell'Erzegovina. I telegrammi soli non bastano. Avevo scritto a Niko-Veliki;¹ parlagliene tu a nome mio una seconda volta. Anche il mio Lujo² non ha molto da fare e potrebbe occuparsene.

Ti saluto e sono

Miho

¹ Niko Veliki Pucić.

² Lujo Klaić.

16.

Zadar 20. VIII 1875.

Miho Klaić Peru Čingiriji o velikom prilivu novca za ustanike, o puškama i nabojima nabavljenim u Trstu, o jednom Garibaldincu i jednom stranom dopisniku, koji žele da se pridruže ustanicima.

Dragi Pero

Ho ricevuto le tue lettere e rispondo. Quanto noi abbiamo raccolto puoi rilevare dal Nar[odni] List. Si sono fatti miracoli, e denari ci arrivano ogni giorno. Noi abbiamo acquistato una partita di 1000 eccellenti **stutzen**, i quali a quest'ora, assieme a 100.000 capsule, saranno lo spero oltre i confini. Compriamo poi sempre fucili alla spicciolata, e li mandiamo come meglio si può. Col vapore di domenica ti spedirò 300 e forse 500 fior[ini]; conta su di loro. Ti avverto che Škuljević a Trieste dovrebbe avere ricevuto 1500 zecchini, come primo invio dalla Serbia. A mezzo di Bošković,¹ mettetevi in relazione colà per avere una parte.

Questi volontari ci costano un tesoro, e temo siano di poco giovamento, meno l'effetto morale, che è bene ci sia. Sei di loro partiti da qui mercoledì scorso ci costarono quasi 200 fior[ini]. È qui un Garibaldino dei **mille**, a quanto pare uomo prode ed sperimentato. Ei parte domani per Ragusa onde recarsi al campo. Io l'ho consigliato ad astenersi dalla politica, ed a limitarsi a combattere. Fagli tu pure la stessa raccomandazione.

Questa mattina è passato un certo Lukeš boemo, fù ufficiale austriaco, che ha fatto la campagna del Krivošie. Egli da per ora come corrispondente di giornali, ma non sarebbe alieno di offrire i suoi servizi agli insorti. Per quanto mi sia stato raccomandato da persone autorevoli, nonostante parmi che prima di fidarsi pienamente di lui, si debba osservarlo. Gli ho dato un viglietto di visita per te, e gli ho promesso di scriverti.

Torno ad insistere sull'affare del corrispondente. Ci vuole uno assolutamente, a costo anche di pagarlo, e noi siamo disposti a farlo. Trovamene

uno adunque. Parlane con Bošković, il quale ne ha trovato uno per il Zemljak,² molto buono.

Molti saluti e sono

Aff[ezionatissi]mo
Miho

---

¹ Bošković Božo, trgovac, član dubrovačkog Odbora za pomoć hercegovačkim ustanicima.

² Zemljak, glasilo tzv. narodno-sredinjačke stranke. Stranku su oformili i list pokrenuli petorica dalmatinskih delegata, koji su u Carevinskom vijeću glasali za izravne izbore.

17.

Zadar 15. VIII 1875.

Miho Klaić Peru Čingriji o poslanim novcima za ustanike i o oružju, koje šalju na desnu obalu Neretve.

Dragi Pero

Ho ricevuto le tue lettere. Ti abbiamo spedito fior[ini] 200, e Bulat¹ mi scrive di avvertene mandati 300. A misura che il denaro affluirà non ti dimenticheremo.

Per ora tutte le armi che acquistiamo cerchiamo di farle pervenire ai distretti sulla sponda destra del Narenta, onde porli al caso di insorgere e fare una diversione. Dunque a Ragusa non ne manderemo, tanto più che vedo che costi non mancano.

Mi raccomando nuovamente per le corrispondenze.

Perchè possa giudicare sull'esito delle elezioni della camera mi importa conoscere i nomi dei sortiti. Scrivimeli. Mi dispiacerebbe assai che avessimo perso quel collegio.

Molti saluti e sono

Aff[ezionatissi]mo
Miho

Oggi col vapore arrivano parecchi volontari.

---

¹ Bulat dr Gajo, vođa splitskih narodnjaka, zastupnik u Saboru dalmatinskom.

18.

Zadar 24. VIII 1875.

Miho Klaić Peru Čingriji o koncentraciji turske vojske, koja može biti porazna za ustanike. Traži, da se obavijesti Ljubibratić o opasnosti koja prijete.

Dragi Pero

Ho ricevuto le lettere e le corrispondenze, e mille grazie. Continuate così.

Il cannocchiale l'ho ordinato a Trieste, e spero che lo riceverai domenica mattina.

Con sommo dispiacere vedo che i Turchi si rinforzano per via di Klek. Potrebbe questo concentramento riescire fatale agli insorti. Essi non hanno un capo sperimentato che usufruttino che cognizioni di quel capitano garibaldino! Avvertite Miče¹ che stia in guardia, e che concentri attorno Trebinje più forze possibili. Soprattutto che si munisca di esploratori in direzione della Narenta onde non essere sorpreso! Ora che l'insurrezione va dilatandosi in Bosnia sarebbe peccato perdere i successi già conseguiti.

Oltre i 1000 fucili abbiamo acquistato oltre 1000 fiorini di munizioni per i distretti sulla riva destra del Narenta. L'insurrezione dovrebbe scoppiare anche là fra pochi giorni.

A misura che affluiranno denari te ne manderò il più che sarà possibile. Non ci manca la buona volontà, e comprendiamo tutta l'importanza di Ragusa. Ma bisogna far fronte a bisogni da tutte le parti.

Molti saluti e sono

Tvoj Miho

Mato Natali² mi scrive una lettera scoraggiante sull'insurrezione. Egli vede tutto nero, probabilmente perchè egli non dirige. Con quella testa!

Non dimenticare di rivolgerti a Trieste a mezzo Bošković,³ come già ti scrissi. Bošković dovrebbe dare dei fiorini a migliaia. Sono denari dei poveri raja buona parte di quelli che possiede!

¹ Miče Ljubibratić, ustanički vojvoda.

² Mato Natali, austrijski oficir, 1848. g. tražio sjedinjenje Dalmacije s Ugarskom, bio je predsjednik dubrovačke trgovačko-obrtničke komore, a čitav niz godina vršio dužnost općinskog vijećnika.

³ Bošković Božo.

19.

Zadar 27. VIII 1875.

Miho Klaić Peru Čingriji o dogovoru s vojvodom Merčepom, da povede ustanike na desnoj obali Neretve. U Duvnu i Ljubuškom sve je spremno na ustanak.

Dragi Pero

Col vapore delle merci partite questa mane riceverai il cannocchiale per il campo degl' insorti sotto Trebinje. L'ho consegnato al primo capitano dal qual l'andrai a prendere, come ti telegraferò domani.

Le armi e munizioni per i distretti sulla riva destra del Narenta sono felicemente arrivati a destinazione, per cui da oggi a domani dovrà ancor là scoppiare l'insurrezione. Col vojvoda Merčep,¹ passato per qui col vapore di mercoledì, siamo rimasti intesi che egli formi una **četa**, passi la Narenta, e vada porsi alla testa degli insorti della riva destra, per poi agire verso Mostar. Dirai perciò a Božo Bošković, che a nome mio lo avvisi che nei distretti di Duvno e Ljubuški tutto è pronto per insorgere e che perciò si muova, come siamo rimasti d'accordo.

Non mancate comunicare agli insorti che non dieno retta alle suggestioni ed agli intrighi della diplomazia, ma continuino la lotta per obbligare la Serbia ad intervenire.

Molti saluti e sono

Aff[ezionatissimo]
Miho

---

¹ Mitar Merčep, ustanički vojvoda.

20.

Zadar 14. IX 1875.

Miho Klaić Peru Čingriji o slabom uspjehu dobrovoljaca, o upućivanju jednog liječnika i nešto lijekova ustanicima, o formiranju četiri središnja Odbora za pomoć ustanicima.

Dragi Pero

Ho ricevuto la lettera, e sono pienamente teco d'accordo circa i volontari. Ma quando veñgono, ed una volta qui, è difficile rimandarli indietro. Io ho raccomandato dappertutto che non ne mandino; e se non fossero state queste raccomandazioni, ne avessimo avuto ancora di più.

Appena ricevuta la tua lettera ho telegrafato ad un nostro amico medico a Pučišće, che sapevamo disposto ad andare sul campo dell'insurrezione. Ha risposto che partiva subito, e sarà a Ragusa di passaggio per Cettinje col vapore che porterà la presente mia. Egli verrà da te, e si chiama Micheli-Tomić. Contemporaneamente ho telegrafato a Praga. Da Zagabria mi aveano scritto ancora allora che non aveano medici disponibili. Domani spediamo a Cettinje due casse con telerie e medjcinali per i feriti.

Da Belgrado mi hanno scritto che sarebbe bene di istituire alcuni comitati centrali, i quali avessero a corrispondere tra loro, ed a cui tutti gli altri sarebbero soggetti. Io ho risposto che andava bene, e che 4 dovrebbero essere siffatti com[itati] centrali: a Ragusa, a Zara, a Zagabria ed a Belgrado. Quello di Ragusa avrebbe sotto di se tutti i comitati delle Bocche e di Ragusa sino alla Narenta. Quello di Zara, tutti gli altri della Dalmazia. Attendo risposta da Belgrado ed allora procederemo a questa organizzazione.

Appena sapremo il nome del segretario del comitato di Londra, di cui Russell è presidente, gli scriveremo nel senso a cui accennai oggi nella lettera a Ljubić.¹ Io pure ci aveva pensato.

Ti abbiamo spedito domenica 200 fior[ini], e quanto prima avrai degli altri.

Addio, moj Pero, credimi

Aff[ezionatissimo]
Miho

---

³ Ljubić D. Kazimir, učitelj i ravnatelj građanske škole u Makarskoj, narodni zastupnik u Šaboru dalmatinskom.

21.

Zadar 22. IX 1875.

Miho Klaić moli Pera Čingriju šifrirani alfabet, poručuje da se ustanici s Neretve upute prema selima Broćno i Klobuk gdje je narod već naoružan.

Dragi Pero

Avvisaci se hai un alfabeto per telegrafare in cifre, e quale esso sia.

Dirai a Bošković¹ che avvisi la banda, che disponevasi di passare la Narenta per fare insorgere i distretti sulla riva destra, di dirigersi verso i villaggi di Broćno e Klobuk, i cui abitanti sono forniti di armi e munizioni in pieno ordine.

Addio

Miho

---

¹ Bošković Božo.

22.

Zadar 29. IX 1875.

Miho Klaić Peru Čingriji o kninskom Odboru za pomoć ustanicima, o nabavi pušaka i naboja što je iscrplo blagajnu, te o brizi oko izbora veleporeznika.

Dragi Pero

Ho ricevuto la tua lettera e vi rispondo. A Knin alla direzione del movimento è il Monti.¹ Noi cerchiamo di ajutarlo più che possiamo, ma pur troppo i bisogni sono grandi. Ad ogni modo finchè Monti non vi scrive, non state dar retta a lettere o telegrammi di altri.

Anche noi siamo quasi a secco. Ultimamente abbiamo acquistato 700 retrocariche con 140.000 cartucce, e questo ci ha esaurito. Tuttavia ti mandiamo fiorini 200. Se affluiranno denari, non ti dimenticheremo.

Prestatevi qualchecosa per la elezione dei maggiori censiti. Procurate che gli elettori sia in persona, sia colle procure, sieno pronti per votare; e poi voteranno secondo che da qui indicheremo. Non potendo far riuscire un nostro, adoperiamoci almeno che sorta un'autonomo manco peggio, e non un'arrabbiato cōnsortista.

Mai mi hai scritto i nomi degli usciti dalla camera di commercio, perche possa sapere se sulla nuova si possa contare con sicurezza.

Molti saluti e addio

Tvoj Miho

---

¹ Monti dr Lovro, narodni zastupnik u Saboru dalmatinskom i Carevinskom vijeću, predsjednik kninskog Odbora za pomoć ustanicima.

Zadar 29. XII 1875.

Miho Klaić šalje Peru Čingriji novac za pomoć dobrovoljcima. Traži tačne podatke o potrebama dubrovačkog Odbora za pomoć ustanicima, kako bi se stvorio jedan zajednički plan, a novac svrsishodnije trošio.

Dragi Pero

Ho aperto io la lettera che hai diretto al Ljubić,¹ e lessi poi in una lettera scritami da M. Givović le sofferenze e le privazioni nel campo dei volontari presso i nostri confini. Mediante assegno postale riceverai fior[in]i 400.

Importa di sapere al nostro comitato la forza, le posizioni, ed il piano di operazione dei corpi al cui mantenimento ed equipaggiamento deve provvedere il comitato di Ragusa. Dammi su tutto ciò minute informazioni. E necessario di stabilire un piano d'azione comune, onde non vadano dispersi miseramente i mezzi che abbiamo, e d'altra parte sul campo stesso dell'insurrezione si proceda con un certo assieme per assicurare meglio la riuscita. Ciò non può conseguirsi senza una completa cointelligenza dei comitati, e specialmente di quelli di Ragusa e Castelnuovo col nostro.

Per la centesima volta abbiamo scritto a Trieste perchè non ci mandino volontari.

Molti saluti e buon capo d'anno

Aff[ezionatiss]imo
Miho

---

¹ Ljubić D. Kazimir.

Zadar 23. II 1888.

Miho Klaić izvještava Pera Čingriju o poslu poduzetnika nove dubrovačke bolnice. Raduje se zbog učešća Dubrovčana u proslavi Strossmayerove zlatne mise.

Dragi Pero

Iza kako sam zadnji moj list na tebe upravljen pošti predao, primio sam tvoj list 18 tek[učeg]. U poslu poduzetnika nove bolnice znam ti kazati da je mjernik Waidman uzeo njihov podnesak kolovoza prošle godine i dao za se prevesti na njemački, da je Waidman posve dobar i pravičan čovjek, da će dakle pri konačnoj likvidaciji zdušno i pravično u obzir uzeti taj podnesak i razloge u njemu navedene. A i Odbor zemaljski svojim dosadanjim držanjem pokazao je da znade uvažiti svaki pravedni i opravdani zahtjev.

Ne mogu s manje nego da ti najtoplije zahvalim na tvome živome prijateljskome zauzimanju pri neugodnome poslu Luxardovu, koji ako se sretno dovrši, najviše se ima tebi zahvaliti.

Obeselilo me vidjeti kako se Dubrovnik dično podnio pri svečanosti zlatne mise Strossmayerove. To je bio pravi plebišit!

Srdačno te pozdravljam i ostajem

Tvoj Miho Klaić

Zadar 31. V 1890.

*Miho Klaić osuđuje Pera Čingriju i rukovodstvo narodne stranke zbog neučestvo-
vanja u općinskim izborima u Dubrovniku. Ne sumnja u kratkotrajnost srpsko-autono-
maškog prijateljstva.*

Dragi Pero

Ho ricevuto le tue lettere, e non mi resta che esclamare: Consummatum est! Come avrai rilevato dal telegramma e dalle lettere a Luigi, io condannai e condanno l'astensione, non solo per la ragione che in politica mai bisogna cedere il campo agli avversarii senza combattimento, ma ancora pel motivo speciale che facilmente avreste avuto i 12 consiglieri del I Corpo. Presentandovi nel II, ed ottenuta una forte minoranza, nella balorda decisione del Ragazzini² avevate un motivo sicuro di nullità, per cui certamente quella elezione sarebbe stata annullata, ed ordinata nuova elezione. Chi ha tempo ha vita; e chi sa cosa poteva succedere, e come sarebbe andata una seconda volta. Ma da quanto potei scorgere dalle tue lettere ancora del passato inverno, voi eravate scoraggiati sin dal principio, e rassegnati alla disfatta. Ora tu spero salvezza per l'avvenire dalle indirezioni della bella compagna. Il **Salus ex inimicis nostris** sta bene nel salmò o come frase rettorica; ma la salvezza bisogna attenderla dalla propria attività. Ed io sono persuaso che la recente miscela serbo-autonoma non sopravviverà al triennio, seppure il nostro partito saprà lavorare. Soprattutto non trascurate di **persiflarli** colle corrispondenze, chè queste possono molto su certa gente.

Ti prego di porgere i miei ossequii a gospodja Mare, e dirle che ho ricevuto la gentilissima sua lettera. Ma non era bisogno che si disturbasse. Ancora prima di partire per Vienna io parlai dell'affare di Givo col Blažeković,³ e ne ebbi tale risposta da ritenere sicura la sua nomina. In quell'occasione il Blažeković mi ricordò di avere avuto da te lettera in proposito.

Salutami Lujo,⁴ a cui non scrivo oggi, e digli che ho ricevuto in ordine le carte speditemi.

Mia moglie ricambia i tuoi saluti amichevoli, i da si mi zdravo, a s vremenom, ufamo, da ćemo biti i veseli

Tvoj Miho

¹ Ragazzini Emilij, kotarski poglavar u Kotoru.

² Blažeković Dragutin, general, dalmatinski namjesnik.

³ Lujo Klaić.

Zadar 13. VIII 1890.

Miho Klaić poziva Pera Čingriju da poradi na tome kako bi se i Dubrovnik pridružio proslavi otkrivanja Kačićeva spomenika.

Dragi Pero

Kako znaš, na 26 slavi se u Makarskoj otkriće Kačićeva spomenika. Dobro bi bilo, dapače i nužno u interesu budućnosti stranke, da na toj svet-

kovini bude i Dubrovnik zastupan. Najbolje bi bilo da ti glavom dodješ. Ali ako to nemoguće, gledaj da tkoga drugoga pošalješ, a još bolje da i više osoba dodje. Pisao sam u istome smislu u Konavle, na Pelješac, na Korčulu. Kako bi bilo da se dogovorite pak svi skupa dodjete posebnim parobrodiećem?

Da si mi zdravo, srdačno te pozdravljam

Tvoj Miho

27.

Zadar 7. I 1891.

Miho Klaić Peru Čingriji o isticanju njegove kandidature u središnjem odboru kluba stranke, o nekorisnosti pritužbe na općinske izbore u Dubrovniku, o vijestima koje kruže u vezi priprema za pokretanje novog lista u Dubrovniku »Crvena Hrvatska«.

Dragi Pero

Preksinoć u sastavku središnjeg odbora našeg kluba, priobćio sam tvoju kandidaturu; i ona je primljena uprav sa oduševljenjem. S razloga **di convenienza** čekamo još list iz Korčule od Rafa Arneri, pak ćemo je zvanično priobćiti u Nar[odnom] Listu, pozivom na birače da za tebe glasuju.

Da ste mene pitali, ja bi vas savjetovao bio da ne činite pritužbe na upraviteljno sudište glede općinskih izbora u Dubrovniku. Ali kad ste jednom pritužbu učinili, pristojnost iziskuje da ju date zastupati kroz odvjetnika; a kao takova ja vam predlažem Dra Millanich-a, koji znade dobro talijanski, a nešto i hrvatski. Kad vas je volja uzalud pengjati, a vi pengjajte!

Osoba, koja je u stanju biti dobro obavještena, javlja mi da će naumljeni novi list u Dubrovniku, pod tobožnim imenom »Crvena Hrvatska«, zastupati tamo interese tako-zvane stranke prava, tojest starčevićanstva iliti steklišta, iliti srbožderstva; te naravno naperen biti proti našoj stranci u obće. Kažu mi da je tobožnji novi urednik Supilo¹ jur u tome pogledu dobio obećanja i glede materijalne podpore od strane pravaške u Zagrebu. Ako je sve to tako, onda taj novi list nebi bio nego novi kamen smutnje, novi uzrok nesloge i medjusobnog kidanja i jednom riječi nova nesreća. Ako igdje, to u Dubrovniku nije mjesto za steklišto i hrvatski šovinizam; dapače sve protivno. Gledajte dakle da to osujetite i utrnete u klici. Razdora imamo dosta, ne treba ga još povećavati. Kako ćeš se spominjati, kad si me pitao u Markarskoj glede tog novog lista, ja sam se odlučno izrazio protivan, i pri tome ostajem. Listova imamo i preobilja; i obilnost u ovom pogledu nije korist.

Pošto se dubrovačka občina sve to bolje pokazuje da nije nego autonomna, kako sam ja odmah po izborima tvrdio, možda će i Srbi otvoriti oči, ter neće biti mučno zavesti pregovore da se opet dodje do približenja između njih i narodne stranke. A to se dade postići i bez mjestnog lista; dapače ovaj zadnji, osobito ako uređen u pravaškom duhu, bio bi velika zaprieka tome približenju.

Čestitam mlado ljeto tebi i obitelji, želeći Vam svako dobro; i svieh prijateljski pozdravljajući ostajem

Tvoj Miho

¹ Supilo Frano, tada dvadesetogodišnjak, odgajan nacionalno-politički na idejama Starčevićeve stranke prava, spremao se da pokrene novi list u Dubrovniku — tjednik Crvena Hrvatska, čiji je prvi broj izašao 7. II 1891. godine.

Zadar 29. IV 1892.

Miho Klaić Peru Čingriji o uspjehu preporuka u poslu Miroševića, o Supilovu odlasku na Rijeku na sastanak Starčevićeve stranke, o štetnim posljedicama pokretanja »Crvene Hrvatske«.

Dragi Pero

Dakle bio sam na Triešču kod pomorske Vlade i govorio sa predsjednikom o poslu Miroševića. U kratko rečeno, predsjednik je spreman u svoje vrijeme predložiti njega, kao najbolje kvalificirana prema ostalim od njega stariim. Ja ću ga ovdje preporučiti odjelnome predstojniku, a do potrebe i samome ministru, i držim da će stvar poći dobro. Reci to njemu, ali pod uvjet tajnosti absolutne, a pozdravi od moje strane Maru malu, i preporučij joj neka i ona nastoji da mi otac Mato pošalje prokura kao dioničar Naš[eg] Lista.

Vidio sam na vaporu Supila, koji je pošao na sastanak Starčevićanaca na Rieku. To je, moj Pero, pravi škandal, i doista nije vrijedilo u Dubrovniku ustanoviti posebni list da se ovo postigne. Vjeruj mi da će taki list prije odmoći nego pomoći našoj stvari u Dubrovniku; i za to najbolje bi bilo ga ukinuti mjesto ga držati da pomaže srušiti ono malo što smo mi tolikim mukama stvorili.

Pozdravi mi Luja, i reci mu da sam njegov list primio ovdje, i da ću mu što prije odgovoriti.

Moj poklon gospodji Mari, i da si mi zdravo i veselo

Tvoj Miho

Zadar 30. VII 1892.

Miho Klaić Peru Čingriji o novom radnom mjestu za Borisiewića, o nepravilnom stavu Čitaonice dubrovačke prema Odboru za podizanje Gundulićeva spomenika, o napisima u tjedniku »Crvena Hrvatska«.

Dragi Pero

Medju ostalim poslima, ti si mi preporučio bio srzenta Borisiewića, sada u Gružu, koji je pitao da bude prenotiran za jedno mjesto evidencije kod Kotarskih Poglavarstva. Ja sam se poslom bavio, ali niesam uspio, i evo zašto Major referent kod Ministarstva obrane bio je sklon uslušati molbu, ali je morao pitati mnenje auditora-referenta, u koliko prositelj imao je cieli kralješ pedepsa manjih i viših, podnešenih u službi. Auditor se oštro izrazio proti Borisiewiću, i predložio da ne može biti prenotiran, dok ne dokaže kroz nekoliko vrijeme neporočne službe, da se je poboljšao. Tome predlogu morao se major prilagoditi. Ne ostaje dakle drugo nego da opet, iza kako godina mine, Borisiewić podnese molbu, ter da me na vrijeme o tome obavjesti. Uvjet je naravno da kroz ovu godinu dana, on se bude neporočno ponašao.

Kako će ti bit Lujo! rekao, ja sam u velike sažalio odgovor čitaonice na poziv odbora za svečanost Gundulića. Odbor u svome pozivu držao se objek-

tivno, i na nekomе mjestnome stanovištu; dočim čitaonica stavila se na čisto stranačko stanovište. To je zlo; jer ako Gundulić nije Srbin, a nije Bogme ni Hrvat. Čitaonica, pod uplivom fanatičkih popova, i nekoličine ne-dubrovčana, salazi sve više na pravac pravaški iliti Starčevićanski; a tim pravcem, u Dubrovniku osobito, nećete postići ništa, nego možete još sada prikrstiti svaku nadu da će igda občina dubrovačka povratit se u ruke naše stranke.

»Crvena«² još gore. Ona čisto i bistro bez okolisanja pozivlje da se ruši što smo mi sagradili. Pravi nilizam; što je »esenca« pravaške stranke. Vidiš na što su Hrvatsku doveli, pak hoće sada i nas da dovedu na isti stepen. Kad ste »Crvenu« ustanovili, nieste promislili na kakav Odbor, koji da ju nadzire? Puštit ju u ruke sugranastog Supila i nekoličine popova, nije bilo pametno. Sada se to popraviti ne daje, nego jedino što se može, to je uništiti ju. Kad bi »Crvene« nestalo, nestalo bi i »Dubrovnika«.³

Pozdravi mi Luja i Anu, kojim ne pišem ovog puta. Moj poklon gospodji i da si mi zdravo

tvoj Miho

¹ Lujo Klaić.

² »Crvena Hrvatska«.

³ »Dubrovnik«, politički tjednik. Prvi broj izašao je 3. VII 1892. g. Uređivao ga je Stevo V. Vrčević.

30.

Zadar 4. VIII 1892.

Miho Klaić Peru Čingriji o želji Srba da napuste autonomaše i priključe se Hrvatima, o razdoru u stranci i potrebi sazivanja kluba narodne stranke.

Dragi Pero

Vidim da su tamo strasti strašno razpaljene, i da svaka pomirljiva riječ odziva ne nalazi. Zato neću dulje, nego ću ti reći »vaša starija i bolja«; a ja vam doista neću namjere križati.

Čujem da su se autonomaši sa Srbima raztali, i da će ustanoviti, ili da su ustanovili, svoju čitaonicu. Božo Banac¹ reko je mojoj Ani, sa kojom je putovao, da će se autonomaši sa Hrvatima združiti, jer da jim to bolje konvenja. Ako ta težnja ima istine u sebi, nebi je trebalo zanemariti, pak u Dubrovniku stvoriti ono što se zbilo u Boci. To bi bio način za predobit občinu, a vremenom i sve zastupnike.

A sad prelazim na našu obću stvar. Uvjeren da nastali zlosretni razdor, nema načelnog razloga, a da, ako uztraje, sve će nas u propast dovesti, ja sam, donekle sa mojim osobnim poniženjem, ponudio razkolnicim pomirenje; uz jedini uvjet da se u tonu njihovih govorancija ponešto umjereniji pokažu, ter da ne prećerivaju. Čekam odgovor. Ako njesu funcuti, kako bojim se da jesu, i ako žele jedinstvo stranke, morat će povoljno odgovoriti.

Ovdje je bio Bulat, i ustanovili smo da svakako valja sazvati naš klub, i nešto odlučiti, jer ovako, ne može ići napried. Sastanak biti će u Spljetu u nedjelju i ponedjenik 14 i 15 tekućeg. Zvanični poziv primit ćeš do koji dan. U. toliko najtoplije ti preporučam da **svakako** dodješ.

Molim te da izručiš naš pozdrav gospodji Mari, i da ga i ti primiš. Da si mi zdravo

Tvoj Miho

¹ Božo Banac, pomorski kapetan i brodovlasnik iz Dubrovnika.

31.

Zadar 10. XI 1894.

Miho Klaić Peru Čingriji o razlogu neprisustvovanja skupštini nezavisne stranke u Zagrebu, o ishodu nekih molbi, koje mu je Čingrija preporučio.

Imam da odgovorim na nekoliko tvojih pisama, koje sam sve u redu primio.

Gospodi iz Zagreba odgovorio sam da nemogu doći radi posala; ali da i mogu, da ne bi bio došo. Dok nijesmo združeni, mi ne možemo se sa nijednom strankom u Hrvatskoj vezati i izgubiti svoju slobodu. Tu su pogrešku učinili pravaši; ali mi ćemo se iste čuvati. Taka sveza od nikakve koristi ni jednim ni drugim, a može biti od štete. Mi ćemo sa simpatijom pratiti njihov rad; a kad bi prigode ili potrebe bilo, i dogovarati se; ali pridržavajuć slobodne ruke. Slično si i ti ne prilicij odgovorio i Bulat i Šupuk¹ takodjer. Po listu kog su meni na odgovor pisali rekbi da su oni podpuno zadovoljni.... e cosi siamo tutti contenti!

Ja ću nastojat da molbenica Dražića dobije carsku bilješku. Drugo učiniti ne mogu. Ja sa sadašnjim ministrom financija nemam nikakva odnošaja; a referent za carinske poslove, to ti je taka živina, sa kojom se ne daje besjediti. Bivši ministar Steinbach bio mi je formalno obetao da će putem milosti obaliti globu Batistiću u Blatu na fior[ina] 10.000. Referent je našao način da osuieti tu njegovu dobru namjeru.

Glede Sergija govorio sam sa zapovjednikom regimente Sulićem, koji mi reče da je odpušt nemogućan. jer da mal da ne cijela regimenta ima iste uzroke kao Serdjo za poći kući.

Kisić nije odlikaš, pak je pop, ili uživa seminarsku štipendiju. Dakle o udjeljenju državne štipendije ne može bit govora.

Za štipendiju Kusianoviću u Preparandiji, uhvam da će poći dobro.

Moj poklon gospodji Mari a tebi prijateljski pozdrav

tvoj Miho

¹ Šupuk Ante, šibenski načelnik, narodni zastupnik u Saboru dalmatinskom i Carevinskom vijeću.

32.

Zadar 27. IV 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o domaćem parobrodarskom društvu, koje želi da preuzme saobraćaj na liniji Gruž—Ston—Metković od dotadašnjeg društva Cesari, o važnosti izbora velepostojnika u Dubrovniku.

Dragi Pero

Odgovaram odmah na zadnji tvoj list. Po primljenim obavjestim, pogodba sa društvom Cesari sklopljena godine 1891. vriedila je za poštarsku upravu na tri godine, i sada slobodno je toj upravi dati dizdetu na šest mje-

seci kad hoće. Subvencija društvu iznosi fiorina 18.400 ubrojiv i ticanje Kalamote, za koje bila je nešto neznatno povišena; dakle i prije bila je mnogo viša od fio[rina] 12.500 kako si mi ti pisao. Obvezano je društvo na četiri »corse« na nedjelju, iz Gruža u Stonveliki, a iz Stonamaloga u Metković i obratno. Dužnost je društva prenašati sve poštarske stvari mal da ne svuda sa parabroda u poštarski dotični ured. Društvo mora imati na raspoloženje barem tri dobra parabroda; dva vazda na putu, a jedan u rezervi.

Ako novo društvo, o kome mi pričaš, spremno je u svakome pogledu za moći se natjecati, osobito ako je spremno obaliti subvenciju (ali bi ga svjetovao da to učini za sasvim malu svoticu) onda neka se sa posebnim dobroobrazloženim podneskom obrati na Ministarstvo Trgovine u Beču pitajući da bude odgovidjen ugovor sa Cesari, a služba na liniji bude njemu data. Ovdje kod Ravnateljstva pošta pripravnici su poduprijeti domaće društvo, premda su sa Cesari zadovoljni, i premda dogovori vodjeni prije sa dubrovčanima glede »Cavtata« i još nekakva drugog poduzeća, nisu jim najbolje uspomene ostavili. Ako se štogod započne, treba me obavjestiti da se uzmognem **prestatu**.

Drago mi je da si se u listu nešto i o izborima bavio. Izbor u Kotaru veleleporeznika dubrovačkih ovog puta ima osobitu važnost. Jer ako jedan od dva izabranika bude autonomaš, onda je kurija veleleporeznika u Saboru u pogibelji, jer, sa zadarskim, bili bi 5 autonomaša proti 5 hrvata i srba. To treba svakako prepriječiti pošto poto. Ugovorite jedan Hrvat i jedan Srb u veleleporeznicim, i ostavite jim Frana¹ u gradu, ako nije moguće prodrijeti sa drugim. U ostalom, pravoga komešanja nema još u izborne svrhe. Radi se u potaji, i viesti koje imamo do sada, nisu najgore.

Tvoj list neće mi biti nigda od dosade, nego vazda mio, i zato piši mi kad hoćeš. Što češće, to bolje.

Glede štipendije Franasovićeve sinu, biti će mučno; ali ću ipak progovoriti.

Svi moji pozdravljaju tebe i gospodju Maru, kojoj prikaži moj poklon. Pozdravi mi Luja, komu danas ne pišem, i da si mi zdravo, moj Pero

tvoj Miho

¹ Frano barun Gondola, dubrovački načelnik, zastupnik u Saboru dalmatinskom.

33.

Zadar 4. V 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o uspjehu preporuka u poslu Glunčića, o situaciji u Stonu i Pelješcu, o nagodbi s Biankinijem zbog diobe dionica Narodnog lista.

Dragi Pero

Isti dan, kad sam u jutro odavle partio za Beč, stiže mi ovdje brzojavka od A. Milića¹ sa preporukom u poslu Glunčića. Ali ti si stvar preporučio i Vrankoviću,² koji se zauzeo, ali bez uspjeha. Glunčić je bio redovito od dišplinnarnog suda osudjen na odpušt, i spisi bili su prosljedjeni u Beč na potvrdu. U Beč mi je Milić pisao; ali je knjiga onamo stigla iza mog odlazka, i primio sam ju ovdje. Još nije od Ministarstva osuda potvrđena, i ako tako bude još do koji dan dok ja dodjem u Beču, gledat ću da progovorim sa dotičnim refe-

rentom. Nego mi Vranković i Afrić kažu da je posao ćorav, a da je tast Glunčića doprinio mnogo da ćoraviji postane; a kad je pri svrsi htio izpravit — peggio il tavon del buso —

Znam da se Franasović glede štipendija sinu preporučio Niku Nardelli,³ i to je bolja preporuka nego moja. Ali svakako rijeti ću dvie besjede Paviću.⁴

U prošli četvrtak vidio sam ovdje na prolazku Marina Bandura, koji mi je kazao, da je u Stonu i Ratu velika pravaška agitacija, i da je po svoj prilici ovaj kotar izgubljen za našu stranku. Gledajte za Boga da toga ne bude. Potaknite i osokolite one u Stonu. Je li moguće da Bandur Perić i Gučić⁵ izgubili su onamo svaki upliv? Neka se i Bjelovučić⁶ krene i neka barem spasi Janjinu. Ako bi mu Trsteničani zanovetali, neka jim reče, da jedna sama moja riječ može osujetiti gradnju jur odlučenu lukobrana, toliko od njih žudjena.

Pozdravi mi Luja,⁷ i reci mu da mu i danas ne pišem jer nemam kad. Ovih dana imao sam mnogo posla za nagodbu sa Bjankinom.⁸ Istina je da većina dioničara izjavila se proti njemu. Ali je sve u njegovim rukama, i za dignut mu hoće se pravda, sasvim dvojbena, jer fali prava točka ubi consistam. Dakle nije ostajalo nego se nagodit, ter njemu ostavit list a većinu protivnu dioničara nadoknaditi novcem, kojim ćemo utemeljiti ovdje drugi list.

Moj poklon gospodji Mari, i onaj moje žene, a tebi naši najsrdačniji pozdravi

Tvoj Miho

¹ Milić Antun, narodnjak iz Slanog.

² Vranković Ivan, Starogradanin, zastupnik vanjskih općin otoka Hvara, Brača i Visa u Saboru dalmatinskom, prisjednik zemaljskog odbora.

³ Niko Nardelli, Dubrovčanin, savjetnik Namjesništva u Zadru.

⁴ Pavić Alfons, dvorski savjetnik, zamjenik dalmatinskog namjesnika.

⁵ Bandur Marin, Perić Pero, Gučić Maro, Stonjani, pripadnici narodne stranke. Po riječima Pera Perića (iz pisma P. Čingriji) i Bandur, pod uplivom sinova i zeta dr Ferri, a tako isto i Maro Gučić, postali su pravaši.

⁶ Bjelovučić Stijepo, pomorski kapetan, općinski načelnik, narodni zastupnik u Saboru dalmatinskom.

⁷ Lujo Klaić.

⁸ Biankini Juraj, političar, publicist, najprije suradnik, a kasnije urednik Narodnog lista.

34.

Zadar 11. V 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o utoku protiv općinskom proračunu, o važnosti dogovora oko biranja kandidata veleporoznika u Dubrovniku, o ishodu molbe parobrodarskog društva.

U velike žao mi je bilo pročitati u predzadnjem tvome listu kako te je jako ozlovoljilo rješenje utoka proti občinskome proračunu. Kad sam ti ja pisao da referent na Odboru govori, da jedna sama tačka utoka ima nešto zakonite opravdanosti, ti si mi odgovorio na način, kog sam ja tumačio tako, kako da ste vi utok učinili **pour l'honneur du drapeau**, znajući unapried da neće imati uspjeha. A i ona tačka, naime da se pretički u upravi prošle godine imadu uvrstiti u proračun dođuće kao dohodak, kad bi se strogo rabila, svaka občinska uprava bila bi nemoguća; jer bez jednog blagajničkog pretička ne dade se

uprava voditi. Zato je Zem[aljski] Odbor vozda kod svih občina onaj zakonski propis uporabljao sa nekog višeg gledišta, i pazio da pretički ne budu u druge svrhe van občinskih upotrebljeni; dapače je i više put preporučio občinam da se gledaju stvoriti blagajnički fond; a to jedino je moguće učiniti od godišnjih pretičaka. Nego čini mi se da ti Odborovu Odluku uzimlješ **troppo in tragico**. Lasno ti je baciti krivnju na Odbor, a mi ćemo se opet opravdati sa dužnosti našoj da budemo nepristrani. A ni tvoj ugled ni tvoj upliv neće zato nimalo malaksati. A kad prodje prvi utisak, koga će naravno Frano¹ i družina biti znali eksploatirati, stvar će se zaboraviti. Čudim se paka tvojoj tvrdnji kako da je neko iz Dubrovnika Odluku sastavio a ne Simić.² Ovaj je sastavio pošto se opetovano sa drugovima pak i sa mnom posavjetovao. A kad je on sastavio, Ivčević³ ju je pomnjivo proučio, a štogod i popravio. Dakle tu nije bilo bizantinizma, nego naravni postupak.

Onaj posao od kompromisa u tamošnjemu kotaru velepozreznika od velike je važnosti, i treba svakako da se izvede, ako nećemo opet doživjeti autonomša u Zem[aljskom] Odboru. I ja ću ovdje govoriti, pak ću ti u svoje vrieme javiti.

Prošnja na Mindistarstvo za dobiti prugu iz Gruža preko Stona u Metković po mome mnjenju ide dobro. Vraćam ti je, a ti je prepisi, daj ju podpisat i biljegovati, pak mi ju pošalji u Beč gdje idem prekosutra.

Svi moji te pozdravljaju sa gospodjom, kojoj molim te da izručiš moj poklon, i da si mi zdravo

tvoj

M. Klaić

¹ Vjerojatno Frano barun Gondola.

² Simić Vladimir, zastupnik srpske narodne stranke u Saboru dalmatinskom za vanjske općine Benkovac, Obrovac i Kistanje.

³ Ivčević dr Vicko, Trogiraniin, advokat u Zadru, narodni zastupnik u Saboru dalmatinskom.

35.

Beč 24. VI 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o molbi Bojanovića i družine za preuzimanje parobrodarske linije na pruzi Gruž—Ston—Metković, o ishodu nekih preporuka i molbi, o dogovoru sa Srbima i situaciji u Beču.

Dragi Pero

Prekjučer sam predao dotičnome izvjestitelju kod Ministarstva trgovine prošnju Bojanovića i družine za parobrodarsku službu na pruzi Gruž—Ston—Metković. Obeća mi da će odmah uputiti dotičnu razpravu. A sada neka zanimanci gledaju da ne prave osobitih poteškoća, i nek se pokažu »kalantnimi«, osobito ako Cesari — kako što se je nadati — kad dobije odpovjed učini drugih koristnih predloga. Ovaj izvjestitelj, kog ja dobro poznam, i koji mi je bio višeput na ruku, sasvim je dobro razpoložen.

Jutros paka bio sam kod izvjestitelja u Ministarstvu financija za preporučit Dražića. Priznao je donekle opravdanost molbe, i obetao mi je da će učiniti što bude moguće. Ali prije odlazka ja ću opet poći k njemu, za čuti što

govori iza kako bude bolje proučio stvar. Molim te kaži sve ovo Vlahu Degiulli,¹ koga ćeš mi liepo pozdraviti od moje strane. Reci mu da sam istom prigodom govorio i o poslu ustanovljenja posebnog carinarskog odsjeka u Sjugurgju na Šipanu. Ali da će stvar mučno uspjeti, jer da su sličnih molba jur odbili, a to za ne povećavati ogromni jur postojeći trošak za financijalne stráže u Dalmaciji. Svakako paka ova stvar više zavisi od Ravnateljstva financija u Zadru, nego od Ministarstva. Ob ovome poslu i Frano Roman² se zauzima.

Opetujem ti ovdje ono što sam ti po Luju³ poručio, naime da mi nije ni u snu na um palo spustit se u kakve dogovore sa Srbima bez da se budem sa tobom podpunio sporazumio.

Ovdje položaj vazda neizvjestan. Koalicija je uzdrmana, i ne bi nikakvo čudo bilo da jedan dan nastane **krach**. Ali uz kakve posljedice, to nitko ne zna.

Moj poklon gospodji Mari, a tebi mnogo pozdrava

Tvoj Miho

Onog momka preporučit ću Ravnateljstvu duhanske režije, ako mi vremena doteće do nje poći, jer je ured na kraj predgradja nazvana »Währinga« — u vraga doma.

---

¹ Vlaho Degiulli, trgovac, predsjednik Trgovačke komore u Dubrovniku, načelnik dubrovački.

² Roman kapetan Frano.

³ Lujo Klaić.

36.

Beč 18. VI 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o izbornoj situaciji u Blatu i Korčuli, o krizi vlade u Beču, o nagodbi sa Srbima u Dubrovniku.

Dragi Pero

Bačić i Seman, to su galioti, koji sobom vode dobričinu Petkovića, i rađe kako bi nas prevarili da birači blatski izpadnu u pravaškome smislu. Zato ne valja jim vjerovati, niti ih slušati, i treba nastojati da do budućih izbora ostane sadašnja uprava. Po vjestima koje primam, stvari onamo dobro stoje; i, ako se uprava ne promjeni, za stalno nećemo ni onaj kotar izgubiti. Po zaključku primljenu u zadnjem sastanku kluba u Zadru, u izborni Odbor imenovan je za Korčulu i okolicu Dr. Zafron;¹ njemu dakle valja ostaviti da onamo upravlja, i za svaki posao njemu se obraćati. Do sada on radi dobro.

Glede budućeg zapovjednika parobroda »Ragusa«, dragovoljno ću preporučiti Miličevića kad se povratim u Zadar; taj posao od Zadra zavisi, a preporuke ovdje slabo vriede.

Ovdje se u podpunoj krizi. Čeka se od časa na čas odreka Ministarstva. Što će iza toga slediti, nitko živ ne zna. Pravi je kaos. Svakojakih glasina kola. U knjizi, koju danas bratu pišem, natucam nešto o mogućim kombinacijam. Za ne opetovat se dakle, upućujem te dakle bratu.

Dok sam u Zadru bio, ništa niesam čuo o pogodbi izmedju Srba i Auto-nomaša. Ja sam u svoje vrieme upozorio Šimića² da izbor njegov opet u Zem[aljski] Odbor zavisi o nagodbi medju Hrvatima i Srbima u Dubrovniku

za izbor dvaju zastupnika u veleposeznicima. On je to posve dobro shvatio; a kako je za njega taj izbor životno pitanje, on će se svim silam protiviti srbsko-autonomaškoj nagodbi, jer dobro znade da pri sličnim nagodbama, Srbi običajno ništa ne dobivaju.

Moj poklon gospodji Mari, a tebi srdačni pozdrav

Tvoj Miho

¹ Zaffron dr Josip, odvjetnik u Korčuli.

² Simić Vladimir.

37.

Zadar 3. VII 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o dogovoru sa Srbima.

Dragi Pero

Primio sam u Beču tvoj list, i zanimalo me ono što si pisao o zaključcima Srba. Treba sada nastojati da se ne pokaju. Do mene još nije došao nitko, niti mi je što tko pisao. Glavno je, kako sam ti pisao, da od 10 zastupnika veleposeznika, autonomaša ne bude više od četiri. Možda Srbi čekaju kako će stvari poći sutra u Vrliki. Ako sada dodjemo do kakve nagode sa Srbima, nadam se da ćemo isto i do godine pri izborima u Car[evinskoj] vjeće, i da ćemo tako se osloboditi Bonde,¹ koji je u Beču prava kuga. Zato, moj dragi Pero, ove dogovore sa Srbima valja motriti sa nekog višeg gledišta, a ne sa onoga D. Vice Medini² i D. Mata Pište.³

Glede Kušara⁴ učinit ću što bude moguće. Ali bi ja i njegov fanatizam vragu dao.

Zaključujem, jer imam na sijaset knjiga odgovoriti, a vražja je vrućina. Moj poklon gosp[odji] Mari a tebi nasrdačniji pozdrav

tvoj Miho

Koncem prošlog mjeseca prestao sam biti predplatnikom »Crvene«.⁵ To bi imali redom učiniti svi naši, i tako bi ovaj gad prestao.

¹ Bonda grof Marinica, zastupnik dubrovačkih veleposeznika u Carevinskom vijeću.

² Medini D. Vice, dubrovački svećenik, provincijski političar, publicist.

³ Pišta D. Mato, kanonik prvostolne dubrovačke crkve.

⁴ Kušar Marcel, profesor dubrovačke gimnazije kasnije premješten u Zadar.

⁵ »Crvena Hrvatska«.

38.

Zadar 24. VII 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o nekim preporukama, o kandidatima za izbore u kuriji veleposeznika u Dubrovniku.

Dragi Pero

Primio sam tvoj list, i rekao sam dvije riječi ob onome poslu Paviću,¹ jer podpuno sam uvjeren da je Niki krivo učinjeno, i žao mi je bilo da niesam bio na sjednici. Ali držim — i ako sa strane ovog presidia ne učini se ništa — mo-

guće da u Beču prime predlog Peričića. Radi se sa jedne strane o vrijednoj učiteljici, koja je od 12 godina u državnoj službi, a s druge o prostoj pučkoj učiteljici, koja prama prvoj nema drugog većeg svojstva izim što je položila izpit osposobjenja za građanske škole; ali ta sposobnost nije se tražila od naječajica pri ovome slučaju.

Ja znadem podpuno dobro da kad su jednom onako vjerske strasti razpaljene u Dubrovniku, mučan je kompromis; ali ipak da ga valja kušati, imajući pred očima važne i dalje ciljeve. I ono što ti predlažeš ja bi primio, samo ako bi pošlo; tojest da se Srbi ustegnu od glasovanja u velepozreznicima, a naši u gradu. Ali prije nego se u ikakav predgovor upuštim, htio bi znati koga mislite kandidirati u velepozreznike. Kad nema boljega, mislim da bi Zore² mogao ostati; a drugoga? Marinica³ je nemoguć. Promisli, pak mi piši odmah. Piši mi također, je li istina da Stjepo Bjelovučić neće više da se primi zastupništva. Do potrebe ja ću mu pisat, inače nastat će konfuzija i u onome kotaru.

Moj poklon gospodji Mari i da si mi zdravo

tvoj Miho

¹ Pavić Alfons.

² Zore Luko, gimnazijski profesor, književnik, urednik književnog časopisa »Slovinac«, narodni zastupnik u Saboru dalmatinskom.

³ Vjerojatno misli na Marinicu Giorgi, advokata iz Dubrovnika.

39.

Zadar 30. VII 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o predizbornoj situaciji u Janjini, Blatu i Stonu, o ishodu molbe Bojanovića i družine.

Dragi Pero

I meni je Kosto¹ došo na pamet, i za mene ne bi bio loš; svakako govorit ćemo o tome u Spljetu u nedjelju. Pisat ću Stjepu Bjelovučiću da se primi. U Blatu poče stvari po svoj prilici sasvim dobro. Samo valja imati Ston pak posao gotov. Do potrebe neka se tko trkne do staroga Peričića.²

Po Melku³ sam ti poručio da molba Bojanovića i družine za vaponiče sa Stonom i Metkovićima došla je ovdje na Ravnateljstvo Pošta za izvješće; a ovo je ustupilo Namjesništvu za mnenje. Namjesnik će ga dati posve povoljna. Ministarstvo je udjelilo subvenciju od fior[ina] 10.000 društvu dubrovačkome za brzo liniju Triešća i Kotora; i ova će linija ticat ona mjesta koja izostaju sa novom brzissimom linijom Lloyda.

Velika je vrućina i nemam volje za dulje pisati. Zato te pozdravljam sa gospodjom i Melkom ter ostajem

tvoj Miho

¹ Dr Kosto Vojnović, advokat, sveučilišni profesor, narodni zastupnik u Saboru dalmatinskom.

² Perić Pero.

³ Melko Čingrija, Perov sin.

Zadar 12. VIII 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o predizbornoj situaciji, o spremnosti Srba da glasaju za kandidate narodne stranke u kuriji veleporeznika dubrovačkog kotara.

Dragi Pero

Stjepo Bjelovučić mi je pisao da neće nikako, i od njemu nema više govora. Dakle sada si ti kandidat u onome Kotaru, i o tome ja danas pišem D. Peru Bjeliću,¹ a ti piši Periću² u Ston.

Vidio sam pismo Vlaha Matijevića³ Simiću.⁴ Po njemu Srbi su spremni glasovati za oba naša kandidata u veleporeznicima, samo ako ne budu od onih sa kojim su se zagrizli, ili koji su ulazili u domaće prepirke. Kao takvi jedan je Zore, a drugoga treba naći. Onim našim koji ne bi htjeli Zoru reci da ne sekavaju, i da se ovdje radi o dosta višem poslu nego te osobne mane jednoga ili drugoga kandidata. Po listu Matijevića, regbi da su njima autonomaši jur ponudili kompromis u veleporeznicima, i to jednog i jednog. Ali oni ostaju za sad pri našoj ponudi, samo jim nadjite drugog kandidata, tkog mogu primiti. Treba s njima stupiti u doticaj, a to možeš učiniti preko Zore. Pošto je stvar jako prešna, ako treba i brzojavi mi. Pri ovakome stanju stvari, kanadidatura D. Matova⁵ nije moguća. A ja ti ne bi znao od ovamo tkoga predložiti. Pamti vrh svega da jedan autonomaš još ne smije se pridružiti četvorici iz Zadra!

Srdačno pozdravljam sa gospodjom

tvoj Miho

¹ D. Pero Bijelić, dekan u Orebićima.

² Perić Pero.

³ Vlaho Matijević, član srpske narodne stranke u Dubrovniku.

⁴ Simić Vladimir.

⁵ Vjerojatno D. Mata Pište.

Zadar 19. VIII 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o predizbornoj situaciji u dubrovačkom i korčulanskom kotaru.

Dragi Pero

Danas sam ti svršio 66 godina, jedno oko sam izgubio, i hoće se mnogo morbina za u ovakome stanju još se baviti o našoj politici, i boriti se sa Ljubićima,¹ Prodanima,² Ljepopillima,³ itd. itd.!

Brzojavka sa Grude izvjestila o jučerašnjem sastanku, i kako je sve složno za mene. Taj vanjski kotar ne dava nam više brige.

Franjo Roman, drugi kandidat za veleporeznike, izvrstan izbor; samo ako se primi, i ako naši jajari ne nadju šta da mu prigovore.

Zli su glasovi oni što si mi iz Stona priobćio. Čudno ti je zaraza pravaška zahvatila, kad je Maro Gučić postao pravašom, a donekle se isto može reći o Banduru! Ali Batistić opet mi javlja glede kandidata, da će biti ono što ja

rečem. Ovdje ima 18 birača, a absolutna je većina 33. Dakle još nam se hoće 15. Orebić 4, Janjina 5, Kuna 5 to su 14; nadam se da ćemo imati Slano (2) Mljet (3) i Lastovo (3), ili barem njeke od ovih. Zato i bez Stona mogli bismo imati većinu. A što se kandidature moga Pera⁴ tiče, njega ovdje nema, pošao je na dalek put do Berlina i Hamburga a možda i Copenhagena. Koliko sam mogao razumjeti, on ne teži za zastupništvom, a i meni bilo bi osobito milo kad se nebi pačao. Ipak u nuždi, kad ne biste boljega imali, a kotar bio u pogibelji, pod svoju odgovornost ovlašćivam vas da njegovo ime iztaknete.

Srdačno pozdravljam sa gospodjom i ostajem

tvoj Miho

Vijesti izborne u obće povoljne.

Nike je ipak imenovana, i vrlo mi je drago bilo; i moli gospođu Maru da joj od moje strane čestita.

Pozdravi Luja,⁵ komu danas ne pišem.

¹ Ljubić D. Kazimir, 1892. g. istupio iz kluba narodnih zastupnika.

² Prodan D. Ivo, urednik »Katoličke Dalmacije«.

³ Ljepopili D. Antun, nadpop i dekan stonski.

⁴ Pero Klaić, Mihov sin.

⁵ Lujo Klaić.

42.

Zadar 24. VIII 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o ishodu izbora na Grudi, o kandidatima u kuriji vele-poreznika u Dubrovniku i Kotoru, o situaciji u izbornom kotaru vanjskih općina Korčule.

Dragi Pero

Na Grudi pošlo dobro. Popovska pravaška fukara poražena. Ovo je prvi izbor, kojim je moj konačni izbor osiguran. Bože daj da bude »bonum omen«.

Simić¹ opet je danas pisao Vl[ahu] Matijeviću da se drži savjeta neka se uztegnu, a možda do potrebe da koji glasuje. Ali sam jim ja priobćio da su naši kandidati Zore² i Roman,³ sa kojim su oni regbi zadovoljni. U sadašnjim prilikam ostavi Kosta⁴ na stranu. Sada se radi poraziti pravaše i ne dopustiti da autonomaš dodje u zemaljski ođbor. To je glavno, to su načelna pitanja, i tim valja žrtvovati osobne simpatije i antipatije. To reci Vlahu,⁵ Matu,⁶ mome Luju,⁷ koga ćeš pozdraviti i reći mu da mu ni danas ne pišem. U politici valja vazda »ingiotir amaro e sperar dolze« kako Mlečići kažu.

Simić mi je rekao da u Kotoru u veleporoznicima kane suglasno kandidirati Pava Kamenarovića. A s druge strane čuo sam da u vanjskim obćinama Bokelji kane nositi Vlahu Matijevića.

Reci Miliću⁸ u Slanome da dva glasa za nas, dočim Stonjani glasuju pravaški, osigurat će mu za vazda duhansku zalihu.

Violić mi piše iz Kune da ima protivnika, ali da će se borit, pak što Bog da. Šarić mi piše iz Trstenika da je s nami, i tako mislim da se nije bojati za Janjinu. Lastovo sam preporučio D. Antonu Gjivoju, koji je tamo pošao na praznike. D. Antun je dođući prvi biskup, i zato neće, barem za sada, u pra-

vaše. Osim toga preporučio sam stvar nekom Radovanoviću koga sam prigodno poznao i komu se više od jedne usluge učinio.

Bilo bi još štogod, ali su mi izkipile oči, i zato svršujem pozdravljajući te srdačno sa gospodjom Marom i sa Melkom

tvoj Miho

Pamti dobro! Ako bi birači u pelješcu i ratu izpali povoljno nami, ne smije izdicati ime moga Pera, nego samo u desperatnome slučaju, kad druga mogućega kandidata baš ne bi bilo.

---

¹ Simić Vladimir.

² Zore Luko.

³ Roman kapetan Frano.

⁴ Kosto Vojnović.

⁵ Vlaho Degiulli

⁶ Nije jasno na kojeg Mata misli Klaić.

⁷ Lujo Klaić.

⁸ Milić Antun.

43.

Zadar 27. VIII 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o neuspjehu narodnjaka u Stonu i Mljetu.

Dragi Pero

U Stonu i Mljetu propali smo; tim sve gori postaje položaj u ovom vanjskome kotaru. Meni se čini da bi dobro bilo u njemu kandidirati A[ntuna] Milića iz Slanoga. Tim bi ona dva glasa osigurana bila, a i na mjestni patriotizam nešto bi se djelovalo, jer u Stonu jur govore da neće Trumbića.¹

U preši srdačno pozdravljam

tvoj Miho

---

¹ Trumbić dr Ante, splitski advokat, političar, zastupnik u Saboru dalmatinskom i Carevinskom vijeću.

44.

Zadar 28. VIII 1895.

Miho Klaić Peru Čigriji o lošem ishodu izbora u Kuni, Tijesnom, vanjskim općinama Makarske, o potrebi podrške kandidaturi Luka Zore.

Dragi Pero

I Kuna je propala, i tako nema uhvanja još nego u Lastovo; a kad bi ovo dobili, bili bi 32 proti 32. Tad bi možda mogla upaliti ona da za tebe glasuju tri Stonjanina. Zato najbolje za sada nikoga ne imenovati ni proglasiti kandidatom, premda sam ja vazda bio proti proglašenju kandidata. To je za narode napredne i zrele, a u nas gdje osobne antipatije gone se do tole da se govori, neka propane i zborništvo ako taj ima biti imenovan, proglašenje kan-

didata postaje smješnost. U vele me je začudilo što mi od Luja¹ pišeš. Što mu je taj Zore² teška zakrivio? Danas mu pišem, a pišem i Margaretiću.³ U sadašnjim prilikama ako hoćemo porazit pravaše, Zorina je kandidatura prieka nužda, ne toliko glede njegove osobe, nego radi njegovih glasova.

Danas koban dan. U Tjesnome propali, i tako stupa u život kompromis između hrvata i Srba, po kojemu biti će biran jedan Hrvat i jedan Srbin. Iz vanjskih obćina Makarske slabi glasovi; po svojoj prilici ovaj kotar ostat će pravaški. Naprotiv dobri su glasovi sa otoka.

Srdačno pozdravljam sa gospodjom Marom

tvoj Miho

Ako do subote ne biste se tamo sporazumjeli, brzojavi mi, pak ću možda doći u nedjelju.

¹ Lujo Klaić.

² Zore Luko.

³ Margaretić Đuro, pomorski kapetan, nastavnik dubrovačke nautike.

45.

Zadar 2. IX 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o slaboj izbornoj situaciji na Korčuli, o iznalaženju i drugog kandidata za dubrovačku kuriju veleporeznika.

Dragi Pero

Primo sam oba tvoja pisma. Na Korčuli naopako. Batistić će kušati da tkoga birača predobije, ili da tkog izključi jer neporeznik. Svakako ako sve to ne bi uspjele, onda je najbolje pridružiti se Stonjanima pa birati Mara Gučića. Tko zna da se ne povratit opet na staru vjeru.

Od Srba nikakva glasa veće a Simić¹ mi govori da oni ostaju pri zadanoj riječi. Oni će naime ustegnut se a do potrebe i za nas glasovati. Samo treba drugi kandidat. Ja predlažen Antuna Milića, samo da se primi. On ima ženu ruskinju, pak će i s toga gledišta biti Srbima po ćudi. Razumi se po sebi da ako izpanu i Zore² i Milić imadu ući u naš klub.

Srdačno te pozdravljam sa gospodjom i ostajem

tvoj Miho

Ovdje je nesnošljiva vrućina.

¹ Simić Vladimir.

² Zore Luko.

46.

Zadar 7. IX 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o situaciji u Zadru oko izbora, o potrebi maksimalnog zalaganja kako bi ishod izbora u Dubrovniku bio povoljan.

Dragi Pero

Tamo je pako, a ovdje bio pravi kaos, iz koga nas je sreća sama izniela. Jutros iza 5 urih počeli dogovori i razprave, pak trajali do 10, kad je izbor bio

urečen, a ništa se ne ugovorilo. Pošlo se na prvo biranje bez znati što se hoće. Sami pravaši u jednome su bili stalni, naime da neće s narodnjacima kompromisa. Prvo biranje ostalo bez uspjeha. Tada što da se radi? Opet dogovori. Sreća, dodje vjest da je Bjankini izabran na Korčuli, a tada pravaši pristali na kompromis i izpali U[mbert] Borelli¹ i Dr Trumbić.

Gledaj moj Pero da osuje tiš izticanje kandidata u gradu od naše strane. Jer ja se uhvam da naši neće nikada glasovati za Avoscana,² a još manje za Frana.³ Dakle zašto se mučiti kad zadnji uspjeh ima biti megdan između Frana i malog Iva.⁴ Ako bi po vragu naš kandidat došao u uži izbor, onda će se stalno autonomaši složiti sa Srbima, pak ta će sloga osujetiti izbor u vele-poreznicima. Za ovdje uspjeti paka trebat će pozvati pravaše u pomoć i dat jim jednog zastupnika, pa eto tih 4 u Saboru sa svim užasnim posljedicam. Sa razdorom u stranci, nestalo je stege u našoj stranci, pak svak čini što mu šune, i doživljuje se ono što ti zoveš pako.

Svakako da ti je stvar puno preporučena gledaj da izpane po prvašnjoj osnovi. Ako nemamo dva naša u vele-poreznicima, nema nas više 22, pak nikakva čvrsta i dosljedna rada u Saboru.

Srdačno te pozdravljam sa gospodjom Marom i ostajem

tvoj Miho

---

¹ Borelli knez Umberto, 1895. g. izabran za zastupnika u Saboru dalmatinskom u vanjskim općinama zadarskog kotara.

² Avoscani Ivo, umirovljeni savjetnik, autonomaš.

³ Frano Gondola.

⁴ Ivo Avoscani.

47.

Zadar 10. IX 1895.

Miho Klaić Peru Čingriji o odluci autonomaša da glasaju za narodnjaka Vlaha Degiulli, o potrebi hitnog iznalaženja i drugog kandidata u dubrovačkoj kuriji vele-poreznika.

Dragi Pero

Primio sam jučer tvoju brzojavku, a sinoć sam vidio drugu Vl[aha] Matijevića, u kojoj kaže da pri užem izboru autonomaši će sa Hrvatima glasovati za Degiulli.¹ Ako je tako onda je Vlaho izabran. A što će biti u vele-poreznicima? Matijević javlja da će Srbi nositi dva čista Srba. A vi? Hoćete li autonomaša? Nemoj za Boga da se to dogodi, jer pogibelj na koju sam ja odavno upozorio, obistinila bi se. Ako pravaše pozovete u pomoć, valja da jednog od njih birate. Svakako naopako. A i ja sam sa mojom besjedom izložen, i gledaj, dragi Pero, da se ne osramotim. Svakako mi brzojavi ko je drugi kandidat u vele-poreznicima.

Srdačno pozdravljam sa gospodjom

tvoj Miho

---

¹ Degiulli Vlaho.

Zadar 14. IX 1895.

Mibo Klaić Peru Čingriji o Vinku Miliću i njegovom kandidiranju u dubrovačkoj kuriji velepozornika, o porazu pravaša na izborima.

Dragi Pero

Kad sam u sriedu primio tvoju brzojavku da kandidirate Milića,¹ htio sam ti odmah objavit i same ove dvie rieči: **fi done!** Iza toliko iztraživanja i izpitivanja na sve strane pali ste na njega, kako ono što se reče muha na g... On je veliki nemirnjak i neotesan čovjek, a donekle i bezznačajnik. Znaš li ti storiju od Raucha, znaš li ti njegove dopise u »Obzoru« u god. 1872—73 i kasnije, znaš li napadaje na Bulata? Bože daj da se bude sa godinama opametio, ali neotesan ostao je, i bojim se da nam neprilika ne napravi. Ja nijesam bio sklon Koštu² radi njegova prećeranog klerikalizma, i radi obiteljskih okolovština; ali da si mi pisao ili Kosta ili Milića bio bi ti odmah odgovorio Kosta. **Tko ga je iztaknuo?** S vremenom obavjesti me o potankostima ove kandidature. Ti si se paka baš pošteno podnio, i ja ti srdačno čestitam. U obće zadovoljan sam sa izpadkom izbora. Imamo absolutnu većinu u Saboru, i većinu u svim kurijam. Pravaši su poraženi, i, ograničeni na **tri**, ne mogu ni predloga staviti ni interpelacije podneti.

Moj poklon gospodji Mari a tebi najsrdačniji pozdrav

tvoj Miho

¹ Milić Vinko, Splitsanin, predsjednik okružnog suda u Dubrovniku.

² Kosto Vojnović.

Zadar 21. IX 1895.

Mibo Klaić Peru Čingriji o svom slabom zdravstvenom stanju, o odlasku u Split u kupke.

Dragi Pero

Zavrćela me šiatika, i odgovara mi u desnoj ruci i ne mogu nego s mukom pisati. Idem sutra na vrat na nos u Spljet za kupat se u sumpornoj vodi. Primio sam tvoj list. Ja sam učinio sve što sam mogao. Kad mi bude bolje pisat ću ti na dugo. Ali mi se čini da ste se vi odviše uzrujali. Umirite se, i nemojte sve na kocku stavljati.

Pozdravljam

tvoj Miho